

TESEV Dış Politika Programı

Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2013

Mensur Akgün, Sabiha Senyücel Gündoğar

TESEV
DIŞ POLİTİKA
PROGRAMI

Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2013

Mensur Akgün,
Sabiha Senyücel Gündoğar

TESEV
YAYINLARI

Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2013

TESEV

**Türkiye Ekonomik ve
Sosyal Etüdler Vakfı
Dış Politika Programı**

Bankalar Cad. Minerva Han
No: 2 Kat: 3
Karaköy 34420, İstanbul
Tel: +90 212 292 89 03 PBX
Fax: +90 212 292 90 46
info@tese.org.tr
www.tese.org.tr

Yazarlar:
Mensur Akgün,
Sabiha Senyücel Gündoğar

Yayına Hazırlayanlar:
Aybars Görgülü, İpek Miscioğlu,
Aycan Katıtaş

Yapım: Myra
Yayın Kimliği Tasarımı: Rauf Ksemen
Uygulama: Serhan Baykara
Koordinasyon: Buket Yalçın

Basım Yeri: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. şti.
Atatürk Cad. Gl Sok. No : 1 Yenibosna
Bahçelievler/İSTANBUL-TÜRKİYE
Tel: 0212 656 49 97

TESEV YAYINLARI

Birinci Basım: Kasım 2013

ISBN 978-605-5332-50-1

Copyright © Kasım 2013

Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Bu yayında belirtilen görüşlerin tümü yazarlara aittir ve TESEV'in kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

TESEV Dış Politika Programı bu raporun hazırlanması ve yayınlanmasındaki katkılarında otr KA Araştırma'ya, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'ne ve TESEV Yüksek Danışma Kurulu'na teşekkür eder.

İçindekiler

SUNUŞ, 5

TEMEL BULGULAR, 6

BÖLGEYE BAKIŞ, 7

Güç-Tehdit Algısı, 11

İran, 13

DEĞİŞEN ORTADOĞU, 15

TÜRKİYE VE ORTADOĞU, 19

Türkiye Siyaseti, 24

SONSÖZ, 26

METODOLOJİ, 27

DEMOGRAFİ, 29

Teşekkür

Bu araştırma serisini fikir aşamasından bugüne, beş yıl süresince, kesintisiz ve koşulsuz destekleyen Bülent Kılınçarslan'a ve başta Canan Uçar Boyraz olmak üzere tüm KA Araştırma ekibine; değerli katkıları ve yayına hazırlanmasına verdiği içten desteği için Aybars Görgülü'ye; özverili çalışmaları için İpek Miscioğlu ve Aycan Katıtaş'a teşekkür ederiz.

Sunuş

Mensur Akgün & Sabiha Senyücel Gündoğar, TESEV Dış Politika Programı

Bu rapor TESEV Dış Politika Programı ve KA Araştırma olarak beşincisini gerçekleştirdiğimiz Ortadoğu'da Türkiye araştırmaları serisinin temel verilerini içeriyor. 15 Ağustos-13 Eylül 2013 tarihleri arasında 16 ülkede 18 yaş üstü 2800 kişi ile gerçekleştirilen araştırma daha önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da çarpıcı sonuçlar ortaya koyuyor.

Ortaya çıkan en çarpıcı sonuç Mısır ve Suriye'de Türkiye'nin bu ülkelere yönelik siyasetine paralel olarak yaşanan olumlu değerlendirme oranlarındaki düşüslere rağmen, Türkiye imajının gücünü koruyor olması. Türkiye kendi içinde çalkantılar yaşasa da hala katılımcıların yarısı tarafından model olarak algılanıyor. Türkiye hala bölgenin güçlü siyasi aktörlerinden biri olarak görülüyor.

Ancak Türkiye'ye duyulan sempati üç yıl içinde %19 oranında erimış görünüyor. Bunda Mısır'daki sempati erozyonunun etkisi büyük. Geçtiğimiz yıl Türkiye'ye karşı % 84 oranında yakınlık duyan Mısır'da bu oran bu yıl % 38'e düşmüş. Diğer ülkelerden gelen cevaplarda bu konuda çok bariz bir düşüş yok. En düşük oran % 22 ile Suriye'de.

Tahmin edilebileceği gibi 2011'den itibaren bakıldığında Mısır ve Suriye'den gelen cevaplarda Türkiye'nin, daha doğrusu AK Parti iktidarının kendi hükümetlerine karşı dostça davranmadığını düşünen insanların sayısında da dramatik bir artış var. Bu iki ülkeden Türkiye'ye ilişkin hemen her konuda gelen cevaplarda olumlu değerlendirme oranlarında düşüş görülüyor.

Geçtiğimiz yılla karşılaştırıldığında Türkiye'nin mezhebe dayalı siyaset izlediği algısının da bölgede giderek arttığı gözlemleniyor. Bu yıl 11 puanlık bir artışla % 39'luk bir düzeye ulaşmış durumda. Yine de katılımcıların % 64'ü Türkiye'nin bölgede her geçen gün daha etkili olduğunu söylüyor. % 60 ise daha büyük rol oynamasını istiyor.

Bu yıl da katılımcıların kendi ülke ve bölgelerine ilişkin sorduğumuz sorulara verdikleri cevaplar dikkate değer sonuçlar içeriyor. Örneğin Mısır'da 3 Temmuz darbesine destek % 67 oranında. Sorularımıza 16 ülkeden cevap verenlerin %76'sı hukukun meşruiyetini dinden aldığına inanıyor. Her zaman olduğu gibi bölgeye en büyük tehdidin İsrail'den geldiği düşünülüyor. Ruhani'nin Cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından İran geleceğe daha büyük bir umutla bakıyor.

Umuyoruz ki bu ve takip eden sayfalardaki veriler bölgedeki eğilimlerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur, karar vericilere ve araştırmacılara ışık tutar, bölgenin barış ve istikrarına katkıda bulunur.

Temel Bulgular

1. Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolüne destek:

Katılımcıların %60'ı Türkiye'nin Ortadoğu'da daha büyük bir rol oynamasını desteklerken, %64'ü her geçen gün daha etkili olduğunu belirtiyor. Mısır ve Suriye haricinde tüm ülkelerde Türkiye'nin daha fazla rol oynamasına %60'ın üzerinde destek var.

2. Türkiye ve Suudi Arabistan bölgenin siyasi gücü olarak görülüyor.

Açık uçlu olarak sorulan soruda katılımcılar Türkiye ve Suudi Arabistan'ı bölgenin eş değerinde siyasi güçleri olarak işaret ediyor. Ekonomik olarak ise Suudi Arabistan ilk, Türkiye ikinci sırada geliyor. Askeri güç söz konusu olduğunda sıralama Mısır, İran, Türkiye şeklinde.

3. Bölge genelinde en sevilen ülke artık Türkiye değil, Birleşik Arap Emirlikleri.

Birleşik Arap Emirlikleri %67 ile bölgenin hakkında en olumlu düşünülen ülkesi. Suudi Arabistan %60 ile ikinci, Türkiye %59 ile üçüncü sırada. 2011-12 yıllarında Türkiye ilk sırada yer almıştı.

4. Türkiye model olarak görülmeye devam ediyor.

Türkiye'yi model olarak görenlerin oranı bölge genelinde %51. Suriye, Mısır, Irak ve İran dışındaki ülkelerde Türkiye'yi model olarak görme oranı yüksek. Bu ülkelerden Suriye'de %22 ile en düşük. Türkiye'yi model olarak görenler en çok ekonomisini ve demokratik bir rejime sahip olmasını işaret ediyor.

5. Türkiye iç siyasetine ilgi:

Türkiye'nin Kürt barış sürecine ilgi beklenin altında; katılımcıların %31'i süreçten haberdar. Haberdar olanların destekleme oranı %85. Gezi Parkı olarak adlandırılan protestoları katılımcıların %71'i takip

etmiş; bunların %50'si Türkiye demokrasisine olumlu katkı yaptığını düşünüyor.

6. Mezhebe dayalı siyaset izlendiği algısı artıyor.

2012 yılına oranla Türkiye'nin mezhebe dayalı dış politika izlediği algısı artıyor. 2012 yılında katılımcıların %28'i Türkiye'nin mezhebe dayalı dış politika izlediğini söylerken bu yıl %39'u aynı görüşte. Irak %65, Suriye %62 ve İran %61 ile en çok mezhebe dayalı siyaset izlediği düşünülen ülkeler.

7. Gelecek beklentisi:

Bölgelerinde yaşananları göz önüne alarak cevap vermeleri istendiğinde katılımcıların %59'u gelecekte umutlu olduğunu söylüyor. Geleceğe dair umudu bir yıl öncesine göre en çok artan ülke İran. Suriye'de gelecekte umutlu olma oranı %64. Bu oranın en düşük olduğu yer %22 ile Irak. Bölgenin en önemli sorunu olarak ekonomi ön plana çıkıyor.

8. Bölgeye en büyük tehdidin İsrail ve ABD olduğu düşünülüyor.

Tehdit algısı sorusunda cevap 2011 yılından itibaren değişmiyor; katılımcılar ilk sırada İsrail'i, ikinci sırada ABD'yi tehdit olarak görüyor. İran %10 ile üçüncü sırada.

9. Hukukun kaynağı din.

Araştırmaya katılanların %76'sı "hukuk meşruiyetini dinden alır" görüşüne katılıyor. Bu görüş Yemen, Libya ve Suudi Arabistan'da %85'in üzerinde kabul görüyor.

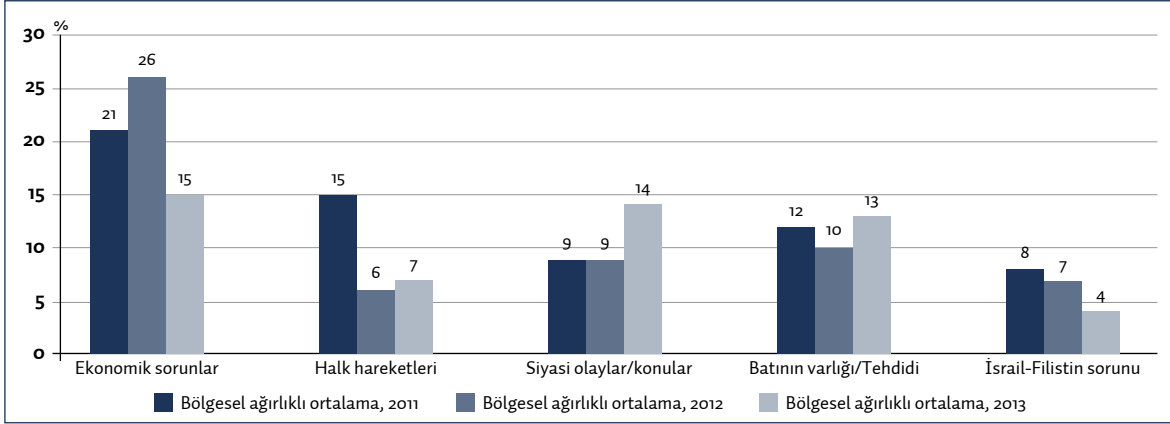
10. Mısır'daki askeri darbeye destek.

Katılımcıların %43'ü darbenin Mısır için iyi olduğunu, %46'sı kötü olduğunu düşünüyor. Mısır'da darbeyi olumlama oranı %67.

Bölüm 1

Bölgeye Bakış

TABLO 1: BÖLGENİZİ İLGİLENDİREN EN ÖNEMLİ KONU

2013 yılında araştırmaya dahil olan 16 ülkeden¹ katılımcılar ekonomik sorunları² Ortadoğu bölgesinin en önemli konusu olarak işaret ediyor. Ancak geçtiğimiz iki yılın aksine tek başına en önemli konu değil ve önem derecesi bölgesel ortalamada azalmış. 2012'de katılımcıların %26'sı en önemli sorun olarak ekonomiyi işaret ederken bu yıl %15'i aynı cevabı veriyor.

2012 yılında araştırmanın yürütüldüğü 16 ülkede, Irak hariç³, ekonomik sorunlar bölgenin en önemli konusu olarak ilk sırada verilen cevap olmuştur. 2013

sonuçlarında ise ekonomi bazı ülkelerde ikinci hatta üçüncü sıralara geriliyor.

Cevaplar ülkelere göre değişim gösterse de siyasi konular ve güvenlik/terörizm endişeleri üst sıralara yükseliyor. Özellikle Mısır, Lübnan ve Tunus'ta siyasi konular diğer başlıklara göre ön planda. Irak ve Libya'da Batının varlığı/tehdidi⁴ katılımcıların ilk verdiği cevap. Suriye'den katılımcılar ise güvenlik/terörizmi ilk sıraya koyuyor.

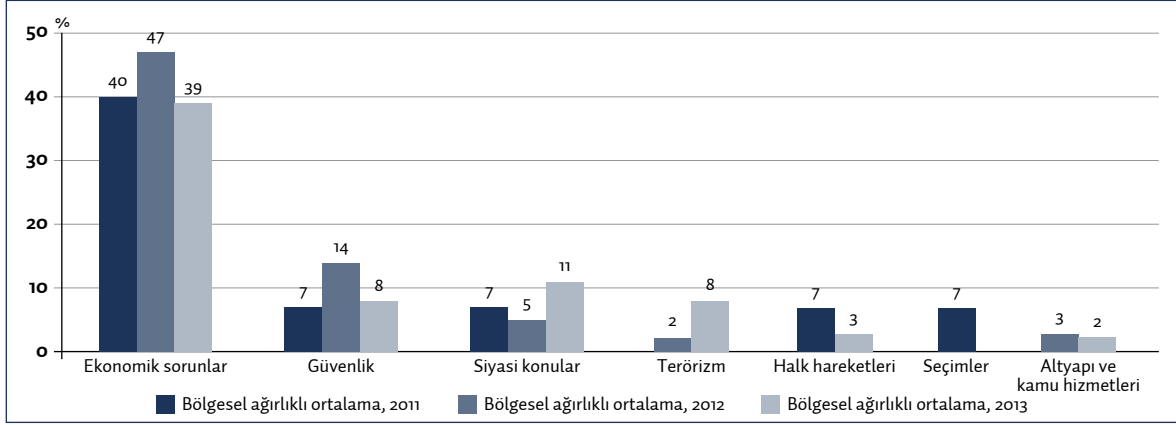
Suriye'nin bölgenin en önemli sorunu olduğunu düşünenlerin oranı %6. Bu oran Suudi Arabistan ve Mısır'da sırasıyla %11 ve %10'a yükseliyor. Ekonominin önemli bir farkla ilk sırada yer aldığı tek ülke İran. İran'dan katılımcıların %25'i ekonomik sorunlara diğer konulara göre öncelik vermeye devam ediyor.

1 Türkiye'de Ortadoğu Algısı 2013 Araştırması Ortadoğu'da 15 Ağustos-13 Eylül 2013 tarihleri arasında 16 ülkede gerçekleştirildi. Bu ülkeler: Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye, Irak, İran, Tunus, Umman, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Yemen ve Libya. Detaylı bilgi için metodoloji bölümüne bakınız.

2 Ekonomik sorunlar altında ekonomi, yoksulluk ve işsizlik cevapları gruplanıyor.

3 Irak'ta en önemli konu olarak siyasi konular gösterilmişti.

4 Batının tehdidi altında Batının tehdidi ve varlığı, ABD'nin müdahalesi cevapları gruplanıyor.

TABLO 2: ÜLKENİZİ İLGİLENDİREN EN ÖNEMLİ KONU?

Bundan önceki yıllarda olduğu gibi 2013'te de İsrail-Filistin sorunu %4 ile bölgenin öncelikli konuları arasında geri planda kalıyor. Halk hareketleri cevabı da geçen yıl ile paralel şekilde katılımcıların %7'si tarafından bölgenin en önemli gündem maddesi olarak belirtiliyor.

Katılımcılardan kendi ülkelerinin en önemli konusunu söylemeleri istendiğinde ise ekonomi %39 ile ilk sırada verilen cevap oluyor. Yine de 2012 yılı ile kıyaslandığında 8 puanlık bir düşüş görülüyor (Tablo 2). Güvenlik cevabı 2011 ve 2012 yıllarında ikinci sırada yer almıştı. 2013'te ise sıralama değişiyor ve siyasi konular %11 ile ikinci, güvenlik ve terörizm %8 ile üçüncü en önemli konu olarak belirtiliyor.

Ekonomik sorunları ülkesinin en önemli meselesi olarak görenlerin en fazla olduğu ülke %86 ile İran. Ekonomiyi yüksek bir oranla önceleyen ikinci ülke %66 ile Ürdün. Yemen (%37), Filistin (%36), Tunus(%30), Suudi Arabistan (%32), Körfez ülkeleri⁵ (%29) ve Lübnan'dan (%26) katılımcılar da daha düşük yüzdeler ile ekonomik sorunlara öncelik veriyor.

Libya'da %54 ile ülkenin güvenlik sorunları ilk sırada telaffuz ediliyor. Suriye'de de benzer şekilde %30 ile terörizm en çok verilen cevap. Mısır'dan gelen

cevaplarda ise %17 ile terörizm, %12 ile ülkenin güvenliği ve %10 ile Müslüman Kardeşler ön plana çıkmakta. Ülkede yaşanmakta olan süreçlerin Mısır halkının önceliklerini değiştirdiği sonuçlara yansıyan bir durum; 2012 yılında katılımcıların %30'u ekonomi cevabını verirken bu yıl oran %9'a geriliyor.

Belirli ülke ve kurumların kamuoyu tarafından nasıl algılandığı araştırma kapsamında her yıl tekrar edilen sorular arasında. 2011-2013 karşılaştırmalı cevaplarını Tablo 3 ve 4'te görmek mümkün.

Birleşik Arap Emirlikleri 2013 yılında %67 ile en çok olumlu algılanan ülke. 2011 ve 2012 yıllarında sırası ile %78 ve %69 ile ilk sırayı Türkiye alırken, bu yıl Türkiye %59 ile dördüncü sırada yer alıyor. İkinci sırada %64 ile Çin, üçüncü olarak ise %60 ile Suudi Arabistan telaffuz ediliyor. Türkiye'nin ardından beşinci sırada %57 ile Lübnan geliyor.

Türkiye'ye ayrı ayrı ülkelerden gelen cevaplara ilerleyen bölümde bakıldığında olumlu algıdaki azalmanın hangi ülke(ler)den kaynaklandığını görmek mümkün (Tablo 19). Burada 2011 yılından bugüne geldiğimizde Türkiye'nin olumlu algılanmasında 19 puanlık bir düşüş olduğunu görmekteyiz.

Bölge içinden diğer aktörlere bakacak olursak en belirgin düşüş Mısır'da yaşanıyor. 2013'te katılımcıların %45'i Mısır'ı olumlu değerlendirirken, bu oran 2011'de %62, 2012'de %65'ti. İran'da da üç yıl üzerinden

5 Körfez ülkelerine dahil olan ülkeler: Katar, Bahreyn, Kuveyt, Umman ve Birleşik Arap Emirlikleri. Detaylı bilgi için metodoloji bölümüne bakınız.

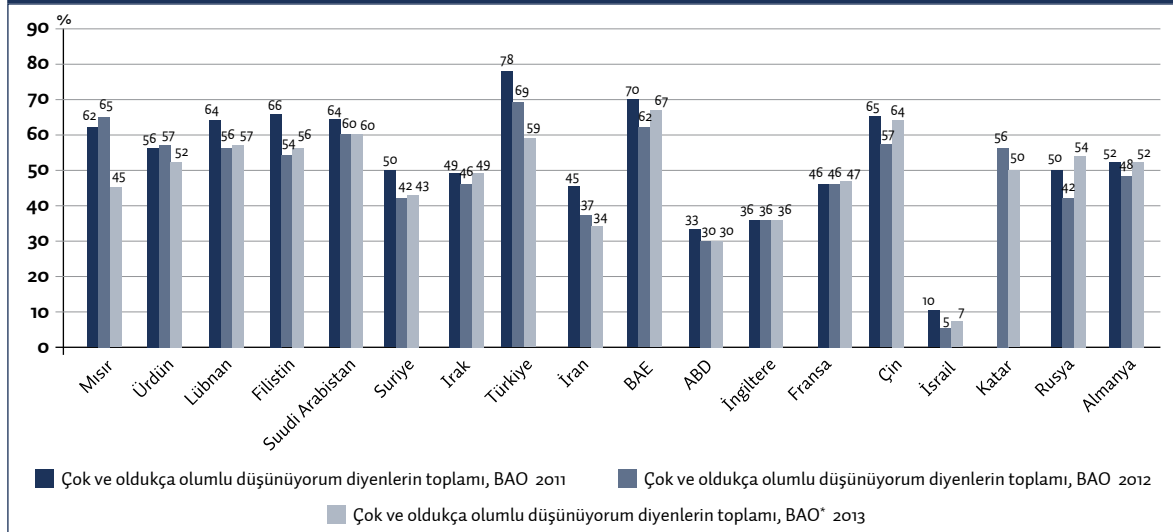
bakıldığında 11 puanlık bir düşüş söz konusu; İran'a dönük olumlu algı oranı 2011'de %45 iken 2013'te %34'e düşüyor. Tablo 3'te görüldüğü gibi Suudi Arabistan son üç yıldır istikrarlı bir algıya sahip ve bölge ülkelerinden İsrail %7 ile yine en olumsuz algılanan ülke.

Bölge dışı aktörlere baktığımızda, Çin 2012 yılına göre 7 puanlık artışla %64 ile en olumlu algılanan ülke olarak gözüküyor. Algısını olumlu yönde arttıran bir diğer ülke Rusya ise 2012 yılında katılımcıların % 42'si tarafından olumlu algılanırken 2013'te bu oran %54'e yükselmiş. Batılı ülkelerin değerlerinde ciddi bir değişim göze çarpmıyor; Almanya %52 ile en olumlu değerlendirilen ülke olarak öne çıkıyor.

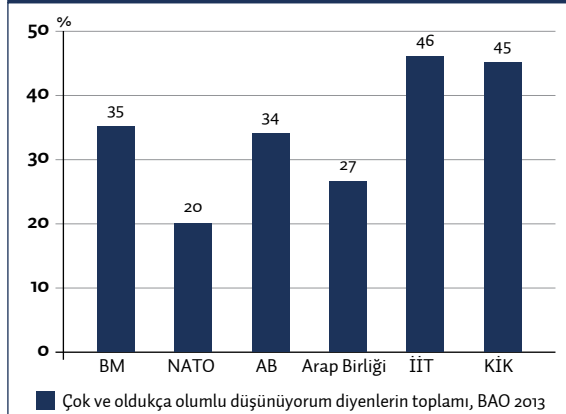
Uluslararası örgütlerin nasıl algılandığı sorulduğunda 2012 yılında %51 ile en olumlu algılanan İslam İşbirliği Teşkilatı (İTT) 2013 yılında da %46 ile birinci sırada yer alıyor. İkinci sırada ise %45 ile Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) geliyor.

Arap Birliği'nin katılımcıların nezdinde değer kaybettiği, 2011-2013 sonuçlarına bakınca net bir şekilde görülüyor. 2011'de katılımcıların %40'ı Arap Birliği hakkında olumlu görüş verirken bu oran 2012'de %31'de, 2013'te %27'ye düşmüş durumda. Özellikle Suriye'de belirgin bir düşüş söz konusu. 2009'da araştırma ilk yapıldığında Suriye'den katılımcılar Arap Birliği'ni %54 oranında olumlu değerlendirirken 2013'e

TABLO 3: AŞAĞIDAKİ ÜLKELER HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

TABLO 4: AŞAĞIDAKİ ÖRGÜTLER HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

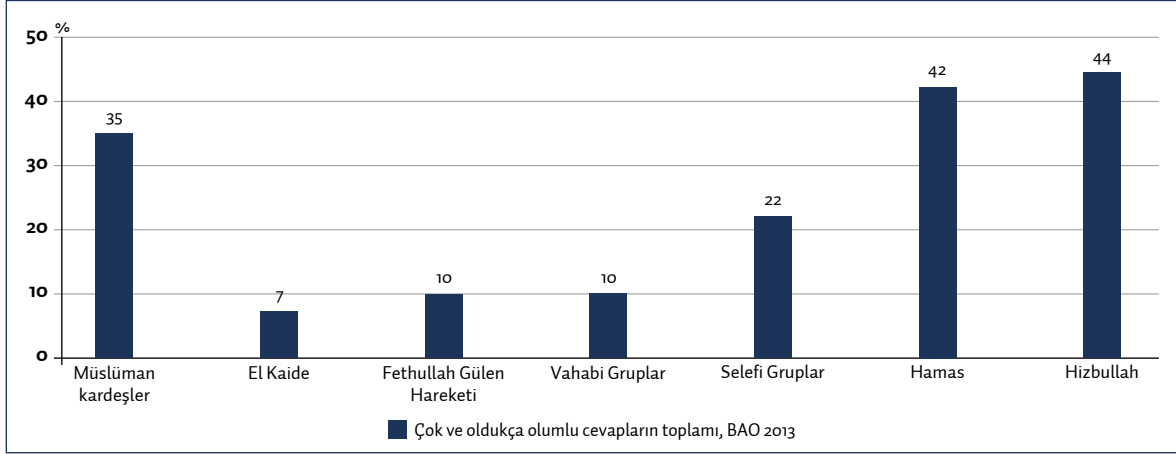

gelindiğinde bu oran %6'ya kadar gerilemiş. Suriye'de devam etmekte olan iç savaş halinin halkın değerlendirmesine yansıtıldığını söylemek mümkün.

Yine Suriye özelinde en olumlu değerlendirilen kurum %25 ile İTT. Öte yandan Avrupa Birliği (AB) ve NATO da Suriye halkının gözünde önem kaybetmiş gözüküyor. Mısır katılımcılarının en olumsuz değerlendirdiği kurum %13 ile NATO, en olumlu ise %48 ile KİK. AB Mısır'da olumlu algısını kaybetmiş gözüküyor. 2009 yılında katılımcıların %46'sı AB'yi olumlu değerlendirdiklerini belirtirken, bu oran 2013 için %28.

* Bölgesel Ağırlıklı Ortalama

TABLO 5: AŞAĞIDAKİ GRUPLAR HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

2013 araştırmasında katılımcılara ilk defa belirli gruplar hakkında ne düşündükleri soruldu. Kendilerine okunan yedi grup hakkında düşüncelerini olumlu/olumsuz olarak belirtmeleri istendi. Adı geçen gruplar arasında bölge genelinde en olumlu değerlendirilen %44 ile Hizbullah. İkinci sırada %42 ile Hamas geliyor. Müslüman Kardeşler'in bölge genelinde olumlu görülme oranı %35. Aynı oran Selefi gruplar için %22, Vahabiler için %10, El Kaide için %7. Fethullah Gülen Hareketi'nin bölgede olumlu görülme oranı ise %10.

Hizbullah hakkında en olumlu düşünenler %74 ile Suriye'den. İran'da da Hizbullah'ı olumlu değerlendirme oranı %67 ile oldukça yüksek. Irak'ta da katılımcıların %56'sı Hizbullah hakkında olumlu görüş bildiriyor, ancak bu ülkede %58 ile Müslüman Kardeşler en olumlu algılanan grup. Irak'ta Hamas'ı olumlu görme oranı %53 iken El Kaide'ye destek sıfır olarak gözüküyor.

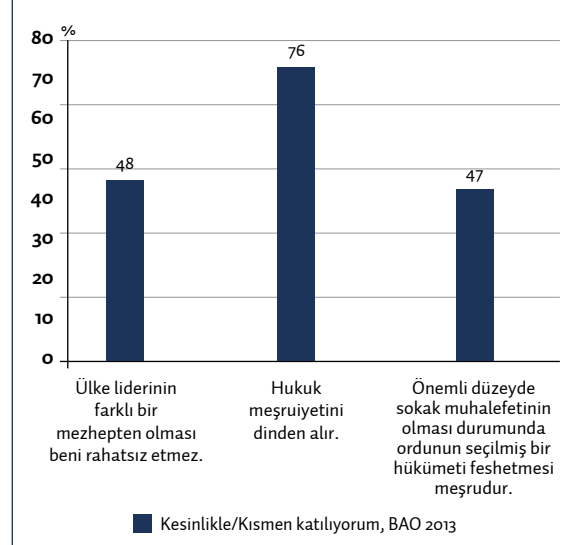
Hamas'ın en olumlu imaja sahip olduğu ülke %73 ile Yemen. Yemen'de Müslüman Kardeşler %53, Hizbullah %46 oranlarında olumlu değerlendiriliyor. Hamas'ı en az olumlu bulanlar %25 ile Mısır'dan.

Selefilere en olumlu değerlendirildiği yer %42 ile Irak. İran ve Suriye'de Selefilere olumlu değerlendirme oranı sırasıyla %1 ve %5 ile oldukça düşük. Fethullah Gülen Hareketi'nin en az olumlu değerlendirildiği ülkeler, İran, Suriye ve Ürdün, en fazla sempati duyan katılımcılar ise %27 ile Irak'tan.

Irak'tan sonra Müslüman Kardeşler'e en fazla destek veren katılımcılar %53 ile Yemen'den. Ürdün, Tunus ve İran Müslüman Kardeşler'e desteğin yüksek sayılabileceği ülkeler. Mısır'da ise Müslüman Kardeşler'e destek %28 oranında.

El Kaide'yi en olumlu değerlendirenler %20 ile Filistin'den katılımcılar. Ürdün, Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinde %11, Tunus ve Yemen'de %10, Lübnan ve Mısır'da %9 oranında El Kaide'ye olumlu bakılıyor.

TABLO 6: AŞAĞIDAKİ İFADELER HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

2013 yılında katılımcılara belirli konularda eğilimlerini anlamak üzere birtakım ek sorular yöneltilerek kendilerine okunan ifadelere katılıp katılmadıklarını belirtmeleri istendi. Tablo 6'da özetlenen sonuçlara göre katılımcıların %48'i ülkelerinin liderlerinin başka bir dini veya etnik gruba mensup olmasından rahatsız olmayacağını belirtiyor. Bölge genelinde bu yönde düşünme eğilimi ülkelerin çoğunda benzer seviyelerde. Sadece Irak'tan ve Libya'dan katılımcıların bu yönde bir düzeni kabul etme oranı daha yüksek. Irak'ta farklı dini veya etnik grupta bir lider olmasının kendilerini rahatsız etmeyeceğini söyleyenlerin oranı %67, Libya'da %55.

Katılımcılara görüşleri sorulan bir diğer ifade hukukun kaynağı olarak dini görüp görmedikleri. Bölge genelinde %76 oranında hukukun kaynağının din olduğu ifade ediliyor. Bu soruda da ülkelerden gelen cevaplar birbirine yakın ve yüksek. Libya ve Yemen'de bu oran %90'lar seviyesinde. Lübnan ve Suriye'de ise farklılık olduğunu söyleyebiliriz. Bu iki ülkede hukukun kaynağı olarak dini görme oranı sırası ile %56 ve %51.

Ülkede belirli bir seviyenin üzerinde sokak muhalefeti varsa ordunun seçilmiş hükümeti dağıtmasını katılımcıların %47'si meşru buluyor. Bu yönde bir gelişmeyi en fazla meşru görenler %70 ile Irak'tan katılımcılar. Suriye ve Libya'da katılımcıların %60'ı aynı görüşte. Mısır'da katılımcıların %52'si meşru göreceğini söylüyor. İfade edilen şekilde bir gelişmeyi meşru göreceğini söyleyenlerin oranı en az İran'da.

GÜÇ-TEHDİT ALGISI

Katılımcıların %40'ı İsrail'i Ortadoğu'da en büyük tehdit olarak görüyor. Tablo 7'deki üç yıllık karşılaştırmaya bakarak bu sonucun araştırmanın yapıldığı yıllar süresince hiç değişmediğini görmek mümkün. İkinci sırada yine ABD yer alıyor, katılımcıların %29'u ABD'yi Ortadoğu'ya bir tehdit olarak görüyor. İran ise daha düşük oranlarla üçüncü sırada geliyor.

ABD'yi İsrail'den daha büyük bir tehdit olarak gören iki ülke Irak ve İran. Ancak İran'da geçtiğimiz yıllarda

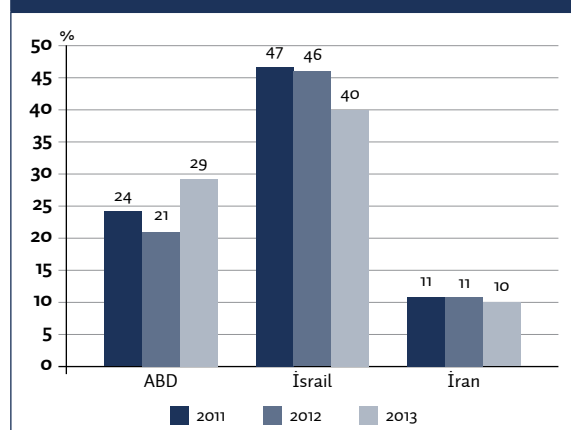
ABD belirgin şekilde daha büyük bir tehdit olarak öne çıkarken 2013'te iki ülke sonuçları birbirine çok yakın. ABD'ye dair değerlendirmesi en olumsuz yönde değişen ise Mısır'dan katılımcılar. 2012'de en büyük tehdit olarak ABD cevabını verenlerin oranı %11 iken 2013'te bu oran %39'a çıkıyor. Mısır'da İsrail'i tehdit olarak algılayanlar ise 2012'de %63 iken, 2013'te %40'a iniyor.

İsrail'i tehdit olarak görenlerin oranının en yüksek olduğu üç ülke sırası ile Libya, Tunus ve Filistin. En az tehdit olarak görenler ise Irak'tan katılımcılar. Suudi Arabistan, Yemen ve Libya'dan katılımcılar ikinci sırada ABD'yi değil İran'ı tehdit olarak görüyor. Suudi Arabistan İran'ın %33 ile en yüksek tehdit olarak algılandığı ülke. Irak'ta da İran %21 ile İsrail ile ikinci sırayı paylaşıyor.

2013 sonuçlarında dikkat çeken bir diğer nokta Irak'ta %10 oranında Suudi Arabistan'ın tehdit olarak işaret edilmesi. Daha önceki yıllarda hiçbir ülkede Suudi Arabistan %3-4'ün üzerinde verilen cevap olmamıştı. Türkiye Ortadoğu'da tehdit olarak algılanmamaya devam ediyor. Katılımcıların sadece %2'si Türkiye cevabını veriyor. Bu oran en yüksek Irak'ta %5 ve Suriye'de %3.

Bölgesel güç algısına gelindiğinde cevapların niteliğine göre Türkiye, İran, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır ve İsrail'in ön plana çıktığı

TABLO 7: ORTADOĞU'YA EN BÜYÜK TEHDİT HANGİ ÜLKEDEN GELİYOR?

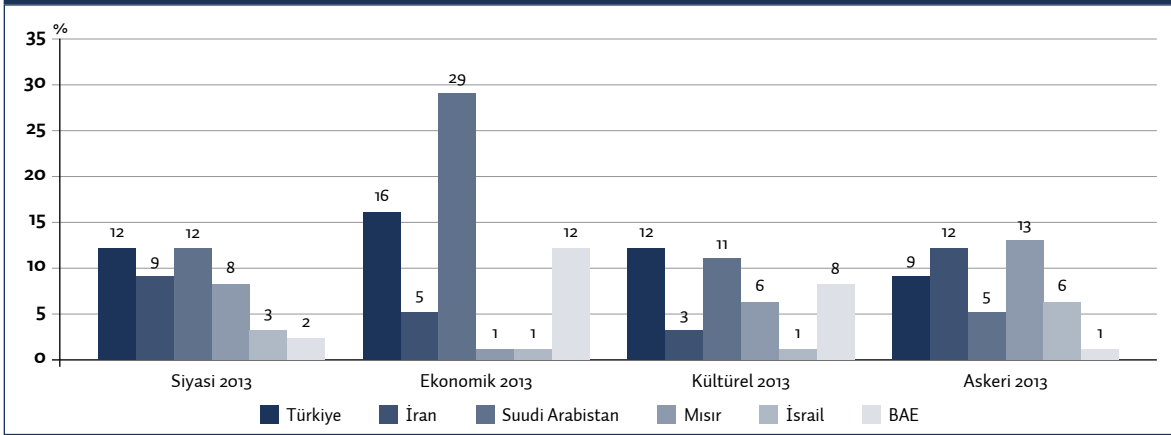

görülmüyor. Katılımcılara açık uçlu sorulan soruda en net cevap bölgenin ekonomik gücü sorusunda veriliyor ve Tablo 8'de görüldüğü gibi katılımcıların değerlendirmesi 2012 yılı ile hemen hemen aynı. Katılımcıların %29'u Suudi Arabistan'ın bölgenin ekonomik açıdan en güçlü ülkesi olduğunu düşünüyor. İkinci sırada ise %16 ile Türkiye geliyor. %12 ile üçüncü sırada Birleşik Arap Emirlikleri telaffuz ediliyor. Katar %6 ile dördüncü, İran %5 ile beşinci sırada.

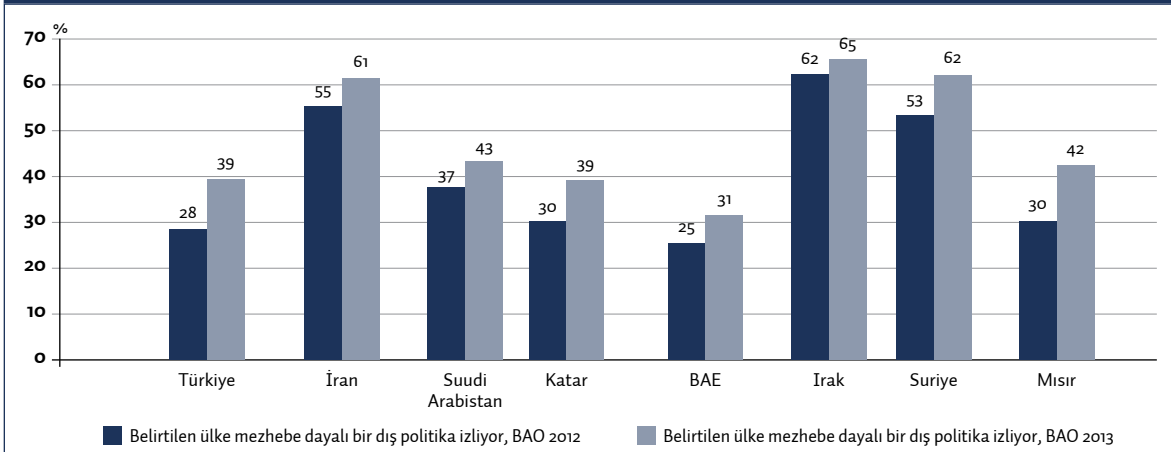
Soru siyasi güç olarak sorulduğunda bu defa katılımcıların %12'si Türkiye ve Suudi Arabistan cevabını veriyor. İran ve Mısır 2012 ile aynı oranlarda (%9) siyasi güç olarak görülüyor. Yine 2012 yılında

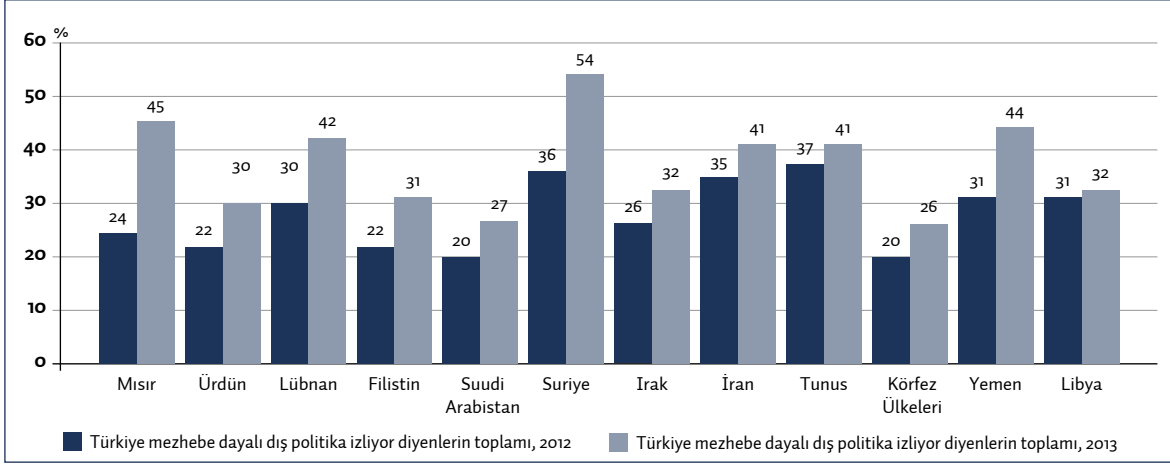
olduğu gibi askeri güç söz konusu olduğunda İran %12 ile ön planda. Ancak katılımcıların bölgedeki en önemli askeri güç olarak %13 ile Mısır dedikleri görülüyor. Bu oran 2012'de %7 idi. Mısır'da son dönemde yaşanmakta olan gelişmeler katılımcıların sıralamasını değiştirmiş gözüküyor. 2013'te Mısır ve İran'ın ardından %9 ile Türkiye üçüncü bölgesel askeri güç olarak algılanıyor. Ekonomi ve siyasi güç olarak ilk akla gelen ülke olan Suudi Arabistan, askeri güç olarak geride kalıyor. Askeri güç algısında ön plana çıkması beklenebilecek İsrail %6 ile Türkiye'den sonra dördüncü sırada verilen cevap oluyor.

TABLO 8: BÖLGESEL GÜÇ ALGISI 2013

TABLO 9: AŞAĞIDAKİ ÜLKELERDE MEZHEBE DAYALI BİR DIŞ POLİTİKA İZLENİYOR MU?

TABLO 10: TÜRKİYE MEZHEBE DAYALI BİR DIŞ POLİTİKA İZLİYOR MU?

Kültürel açıdan Türkiye ve Suudi Arabistan %12 ve %11 ile yine ilk iki sırada verilen cevaplar. Üçüncü en popüler cevap %8 ile Birleşik Arap Emirlikleri. Mısır %6 ile dördüncü.

Dış politikada mezhep algısı araştırma katılımcılarına 2012'de olduğu gibi bu yıl da soruldu. Tablo 10'da verilen her iki yılın sonuçlarına bakıldığında sıralamada bir değişiklik olmamakla beraber, mezhebe dayalı dış politika izlendiğini düşünen katılımcıların sayısında artış var.

Soruya dahil edilen ülkeler arasında Irak %65 ile en çok mezhebe dayalı dış politika izlediği düşünülen ülke. Irak'ı 2012'de olduğu gibi Suriye takip ediyor; ancak Suriye'nin dış siyasetini mezhepçi bulanların oranı %53'ten %62'ye çıkmış durumda. İran için de aynı durum geçerli. 2012'de katılımcıların %55'i İran'ın dış politikasını mezhebe dayalı bulurken, bu yıl oran %61'e yükselmiş.

Katılımcıların %43'ü Suudi Arabistan'ın, %42'si Mısır'ın, %39'u Türkiye ve Katar'ın mezhebe dayalı bir dış siyaset izlediğini ifade ediyor. Birleşik Arap Emirlikleri bu sekiz ülke arasında %31 ile en son sırada. Bu sonuçlardan Türkiye'nin dış siyasetinin mezhebe dayalı olduğunu düşünenlerin oranının 2012 yılına göre 11 puan arttığı görülüyor.

Tablo 10'da ülkelere göre değerlendirmelere bakıldığında Türkiye'nin dış siyasetini mezhebe dayalı

olarak niteleyen katılımcıların sayısının özellikle Mısır ve Suriye'de arttığını görmek mümkün. Suriye'den katılımcıların %54'ü ve Mısır'dan %45'i Türkiye'nin siyasetini mezhepçi buluyor. Diğer ülkelerden katılımcıların Türkiye değerlendirmelerinde de az da olsa artış gözleniyor.

İran için verilen cevaplara yakından bakıldığında kendi ülkesi ve Suriye haricinde tüm ülkelere katılımcıların en az %65'inin İran'ın mezhebe dayalı bir dış politika izlediğini düşündükleri görülüyor. Irak için de benzer bir tablo söz konusu. Sadece Suriye'de Irak siyasetinin mezhebe dayalı olduğunu söyleyenlerin oranı %50'den az. Diğer tüm ülkelerde oran %63'ün üzerinde, Yemen'de %86'ya kadar çıkıyor.

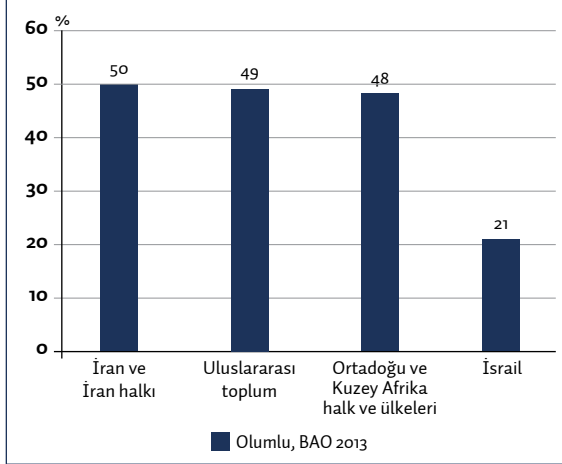
Suriye dış siyaseti her ülkede katılımcıların yarısından çoğu tarafından mezhepçi olarak değerlendiriliyor. Sadece kendi ülkesinden katılımcıların değerlendirmesi %17'de kalıyor.

İRAN

2013 araştırmasında tüm katılımcılara daha önceki yıllarda olduğu gibi İran'ın nükleer programı hakkında görüşleri soruldu, ayrıca yeni seçilen Cumhurbaşkanı Ruhani'yi değerlendirilmeleri istendi.

Tablo 11 ve 12'de Cumhurbaşkanı Ruhani hakkındaki farklı görüşleri görmek mümkün.

TABLO 11: RUHANI'NİN SEÇİLMESİ AŞAĞIDAKİ FAKTÖRLERİ SİZCE NASIL ETKİLEYECEKTİR?

Katılımcıların %50'si Ruhani'nin Cumhurbaşkanı seçilmesinin İran ve halkı için iyi olacağı görüşünde; %24'ü değişiklik yaratmayacağını, %10'u ise daha kötü olacağını belirtiyor. İran'dan katılımcıların cevaplarına bakıldığında Ruhani'nin seçilmesinin ülkeleri ve kendileri için iyi olacağını söyleyenlerin oranı %77'ye çıkıyor. Daha kötü olacağını düşünenlerin oranı sadece %1.

İran'dan katılımcıların ardından Ruhani'nin seçilmesini İran ve halkı için en olumlu değerlendirenler %54 ile Suriye'den katılımcılar. En az olumlu bulanlar ise %29 ile Ürdün'den katılımcılar. Aynı soru Ruhani'nin bölgeye etkisinin nasıl olacağı şeklinde sorulduğunda katılımcıların %48'i daha iyi, %25'i aynı, %13'ü daha kötü olacağını söylüyor. İran'dan katılımcıların %80'i bölge için iyi olacağı görüşünde. Bölge için daha iyi olacağını düşünenlerin en az olduğu iki ülke %25 ile Suudi Arabistan ve %27 ile Ürdün. Her iki ülkede de fark yaratmayacağını düşünenler çoğunlukta.

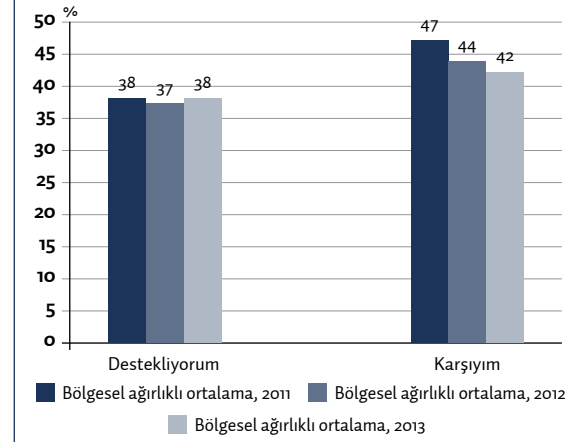
Ruhani'nin seçilmesinin uluslararası toplum açısından daha iyi olacağını düşünenlerin oranı %49 ile yine aynı seviyelerde. Ancak İsrail için değerlendirme yapmaları istendiğinde katılımcıların %21'i İsrail için daha iyi olacağını ifade ederken, %31 daha kötü olacağını söylüyor. İran'dan katılımcıların sadece %16'sı İsrail

için iyi olacağı görüşünde. İsrail için daha iyi olacağını düşünenlerin en fazla olduğu ülke Irak. Bu ülkeden katılımcıların %45'i Ruhani'nin seçilmesinin İsrail için daha iyi olacağı görüşünde.

İran'ın nükleer silah geliştirmesi konusunda ise sonuçlar 2012 yılı ile benzerlikler gösteriyor. Katılımcıların %38'i bu fikri desteklerken, %42'si desteklemiyor. İran'dan katılımcıların %49'u nükleer silah geliştirilmesini destekliyor, %35'i kararsız ve %11'i desteklemiyor. 2012'de karşı çıkanların oranı %35 idi. Buradan İran'da nükleer silah geliştirilmesine karşı çıkanların azaldığını söyleyebiliriz.

Bu soruda Suriye'den katılımcılar İran'ın nükleer silah geliştirmesine %59 ile en fazla desteği veriyor. Suriye'de İran'da olduğundan daha fazla destek var. İran'ın nükleer silah geliştirmesine en yüksek oranda karşı çıkanlar %74 ile Suudi Arabistan'dan katılımcılar.

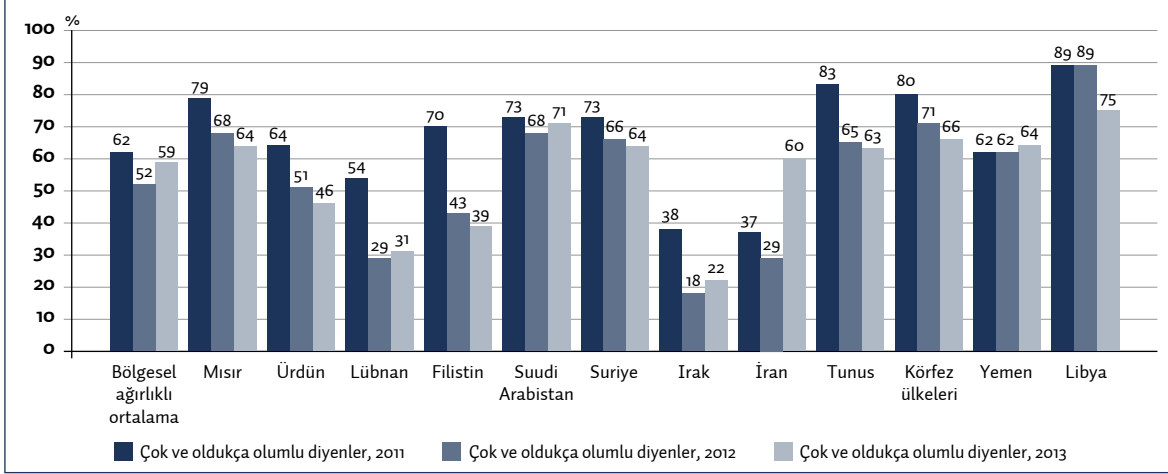
TABLO 12: İRAN'IN NÜKLEER SİLAH GELİŞTİRMESİ KONUSUNDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

Bölüm 2

Değişen Ortadoğu

TABLO 13: ORTADOĞU VE KUZAY AFRİKA'DA SON YAŞANANLARI GÖZ ÖNÜNE ALDIĞINIZDA GELECEK HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

Araştırma kapsamında 2011 yılından itibaren katılımcılara Ortadoğu'da yaşanmakta olan değişim ve krizleri nasıl algıladıklarını anlamaya yönelik sorular soruluyor. Bu sorulardan ilki geleceklerine nasıl baktıklarına dair. Tablo 13'te görüldüğü gibi katılımcıların %59'u geleceğinden umutlu. Bu oran 2012 yılına göre 7 puan artmış. Bölgesel ortalamadaki bu artış büyük bir oranda İran'dan katılımcılarının etkisi ile açıklanabilir.

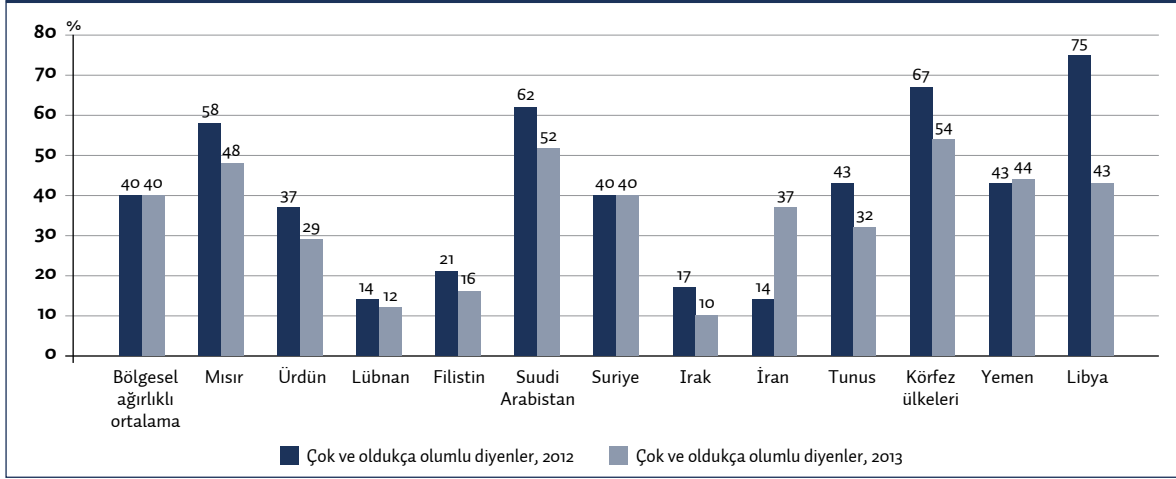
2011-12 yıllarında geleceğinden umutlu olan İranlı katılımcıların oranı sırası ile %37 ve %29 iken 2013'te %60'ı umutlu olduğu cevabını vermiş. Bu sonuçlar ile İran 16 ülke arasında geleceğe dair umutların hızla yükseldiği tek ülke. Yemen'de iki puanlık, Suudi Arabistan'da üç puanlık ve Irak'ta dört puanlık artış görülüyor, ancak İran'da olduğu gibi radikal bir değişim yok.

Mısır ve özellikle Suriye'de yaşanmakta olan kaosa ve insani krizin boyutlarına rağmen bu ülkelerden katılımcıların gelecekte umutlu olması dikkat çekiyor. Her iki ülkede de katılımcıların %64'ü gelecekte umutlu olduğunu belirtmiş. Geleceğe dair umutları en yüksek olanlar %75 ile Libya'dan katılımcılar. Suudi Arabistan'dan katılımcılar da %71 ile en umutlu olanlar arasında.

2012 yılında olduğu gibi bu yıl da %22 ile Irak'tan katılımcılar geleceğe dair umudu en az olanlar. Lübnan'dan ve Filistin'den katılımcılar da sırasıyla %39 ve %36 ile geleceğe olumsuz bakıyor.

Katılımcılardan bir yıl öncesi ve bugün arasında karşılaştırma yapmaları istendiğinde bölge ortalamasında bugünü daha iyi değerlendirenlerin oranı %40. 2012 yılında da bu oran aynıydı.

TABLO 14: BİR YIL ÖNCESİ İLE KARŞILAŞTIRILDIĞINDA ÜLKENİZİN MEVCUT DURUMU İLE İLGİLİ NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

Bugün ülkelerinin içinde bulunduğu durumu bir yıl öncesine göre daha kötü bulanların oranı en fazla Lübnan ve Filistin'de. Lübnan'da katılımcıların %81'i, Filistin'de ise %73'ü bugün ülkelerinin daha kötü durumda olduğunu belirtiyor. Libya'dan katılımcıların değerlendirmesinde de belirgin bir değişiklik görülüyor. 2012 araştırmasında bugünü bir yıl öncesine göre olumlu değerlendirenlerin oranı %75 iken, 2013'te bu oran %43'e düşmüştü.

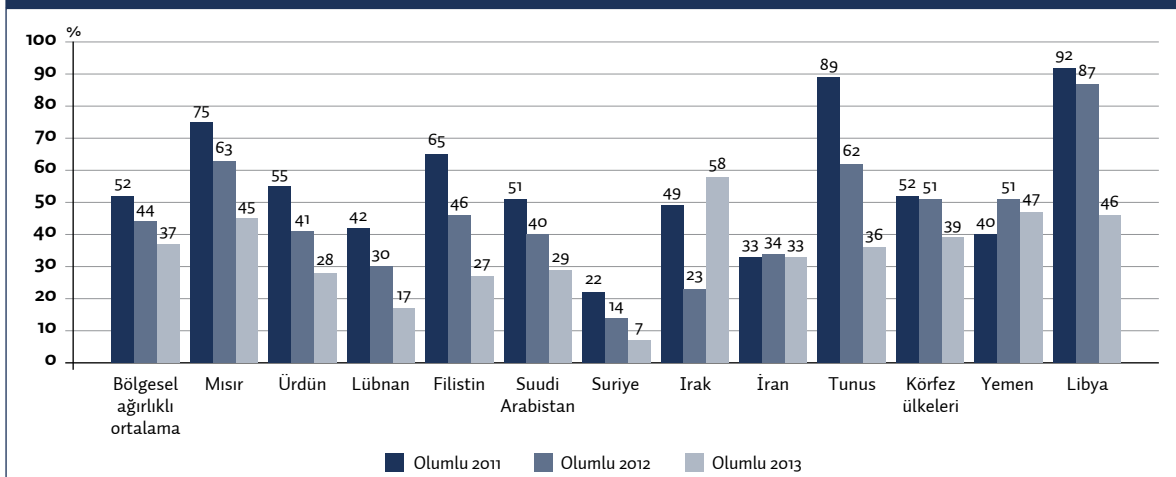
2012-2013 karşılaştırmasında bugünü daha iyi görenlerin oranının arttığı tek ülke İran. 2012'de

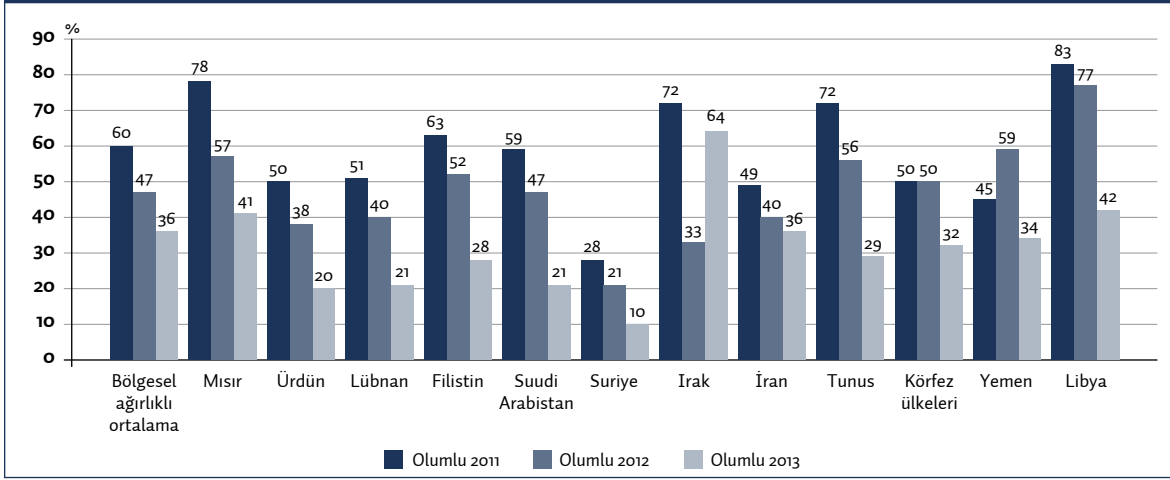
katılımcıların %14'ü bugünü daha iyi bulurken, bu oran 2013'te %37'ye çıkmış.

Arap Baharı'nın değerlendirilmesi yapıldığında, bu dönemin ülkeleri için iyi olduğunu düşünenlerin oranı %37. Üç yıllık sonuçlara bakacak olursak Arap Baharı'nın giderek daha olumsuz algılandığını söylemek mümkün. 2011-13 sonuçları arasında 15 puanlık düşüş var.

Tablo 15'te verilen sonuçlara bakıldığında dikkat çeken ülke Irak. Sadece bu ülkeden katılımcılar Arap Baharı'nın ülkelerine olumlu etkisinin arttığını

TABLO 15: ARAP BAHARI'NIN ÜLKENİZE ETKİSİ

TABLO 16: ARAP BAHARI'NIN ORTADOĞU'YA ETKİSİ

düşünüyor. 2012'de %23 olan oran 2013'te %58'e kadar çıkmış. Irak dışında Arap Baharı'nın etkisini olumlu değerlendirme oranı tüm ülkelerde düşüştü. En radikal düşüş ise Libya'da. 2011 ve 2012 yıllarında Libya'dan katılımcılar Arap Baharı'nı ülkeleri için %92 ve %87 gibi yüksek oranlarla olumlu değerlendirirken 2013'te aynı görüşte olanların oranı %46.

Tunus benzer bir düşüşün yaşandığı diğer ülke. 2011 yılında Tunus'tan katılımcıların %89'u Arap Baharı'nı olumlu değerlendirirken, geçen yıl bu oran %62'ye, bu yıl ise %36'ya düşmüş durumda. Mısır, Ürdün, Filistin yine hızlı düşüşün görüldüğü ülkeler. Arap Baharı'nı ülkeleri için en olumsuz değerlendirenler ise Suriye'den katılımcılar; sadece %7'si bu sürecin ülkeleri için iyi olduğunu düşünüyor.

Aynı soru Arap baharı'nın Ortadoğu'ya etkisi şeklinde sorulduğunda da bölge genelinde sonuç değişmiyor. Araştırmaya katılanların %37'si bölgeye etkisini olumlu, %50'si olumsuz değerlendiriyor.

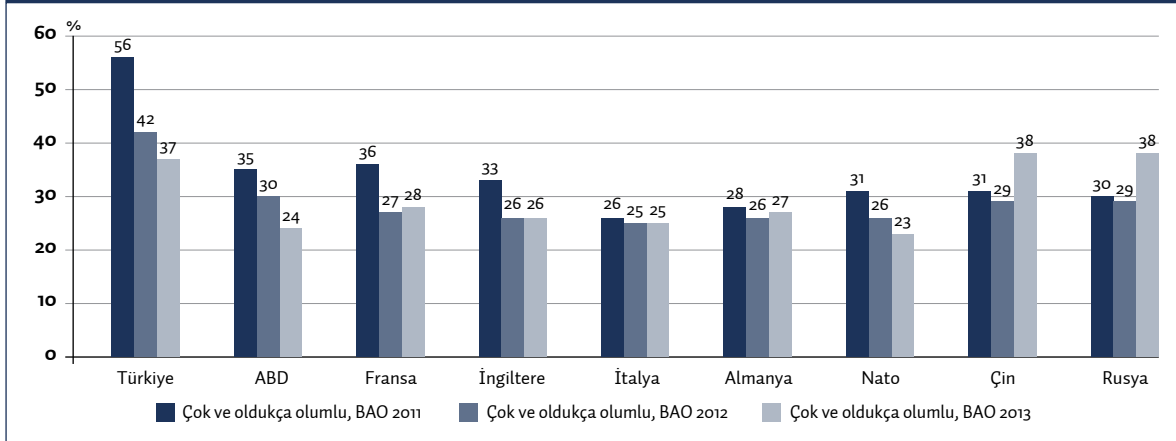
Bu soruya da en olumlu değerlendirme Irak'tan geliyor. Bu ülkeden katılımcıların %64'ü Arap baharı'nın bölge için iyi olduğunu düşünüyor. 2012'de bu oran Irak'ta %33'tü. Suriye'deki Arap Baharı değerlendirmesi bölgeye etkileri açısından da son derece olumsuz, katılımcıların sadece %10'u Arap baharı'nın bölge için iyi olduğunu düşünüyor.

Libya'dan katılımcıların değerlendirmesi bir yıl içerisinde olumsuz yönde değişmiş. 2012'de Libya'dan katılımcıların %77'si Arap baharı'nın bölge için iyi olduğunu düşünürken bu yıl %42'si bu görüşte. Tunus'ta da Tablo 16'da görüldüğü gibi %56'dan %29'a düşüş görülüyor.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru Arap Baharı sürecinde belirli aktörlerin rolü üzerine oldu. Tablo 17'de dokuz ülke için yapılan değerlendirmeleri karşılaştırmalı olarak görmek mümkün. Katar (%39), Çin (%38), Rusya (%38) ve Türkiye'nin (%37) hemen hemen aynı oranlarda olumlu rol oynadığı düşünülüyor. Ancak bu üç ülkenin üç yıllık değerlendirmesine bakacak olursak Türkiye'nin rolünü olumlu bulanların oranı yıldan yıla azalırken, Rusya ve Çin'in rolünün bir yıl öncesine göre daha olumlu değerlendirildiğini görmek mümkün.

Suudi Arabistan %47 ile Arap baharı'nda en olumlu rol oynadığı düşünülen ülke. 2012'de de katılımcıların %45'i bu soruya Suudi Arabistan ve Katar cevabını vermişti. NATO %23 ile rolü en olumsuz değerlendirilen aktör. NATO'yu sırası ile ABD, İtalya, İngiltere, Almanya ve Fransa takip ediyor.

Türkiye'ye dair değerlendirmede 2011-2013 yılları arasında 19 puanlık bir gerileme söz konusu. Bu gerilemede Mısır'dan katılımcıların cevaplarının etkili

TABLO 17: AŞAĞIDAKİ AKTÖRLERİN ARAP BAHARI'NA NASIL BİR ETKİSİ OLMUŞTUR?

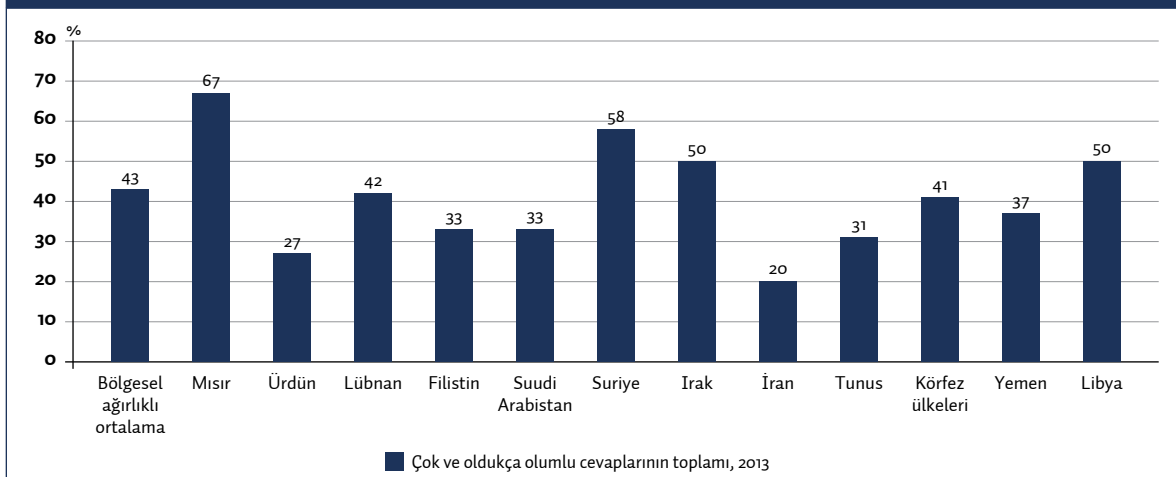
olduğunu söyleyebiliriz. 2011'de Mısır'dan katılımcıların %67'si Türkiye'nin rolünü olumlu bulurken bu oran 2012'de %50'ye, 2013'te ise %37'ye düşmüş. Türkiye'nin rolünün en olumlu görüldüğü yer %76 ile Libya.

Suriye'den katılımcıların diğer tüm aktörleri olumsuz değerlendirirken %66 ve %65 ile Çin ve Rusya'yı ön plana çıkardıkları görülüyor. Çin ve Rusya'nın bu süreçteki rolünü olumlu değerlendirme oranı Mısır'da da 20 puan civarında artmış. Mısır'da ABD'nin rolünü olumlu değerlendirenlerin oranının da %39'dan %21'e azaldığı görülüyor.

3 Temmuz 2013'te Mısır'da gerçekleşen darbe hakkında katılımcıların görüşleri sorulduğunda %43'ü

darbeyi destekliyor, %7'si kararsız ve %46'sı da Mısır için kötü olduğu görüşünde. Darbeye destek en fazla Mısır'ın kendisinden geliyor, burada katılımcıların %67'si bunun Mısır için iyi olduğunu söylüyor. Suriye'de de %58 ile darbeye destek oranı yüksek. Irak ve Libya'da ise katılımcıların %50'si darbeyi onaylıyor.

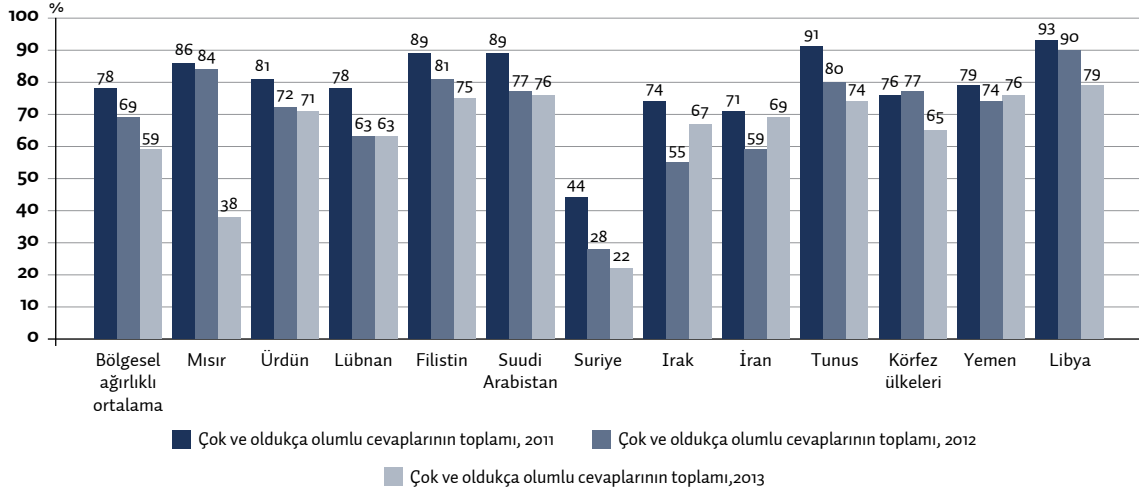
Darbeyi desteklemeyenlerin oranının en yüksek olduğu ülke ise İran. Burada katılımcıların %20'si darbeyi desteklerken, %59'u Mısır için kötü olduğunu düşünüyor. Ürdün ve Tunus'ta da darbeye karşı çıkanların oranı %67 ve %62 ile yüksek. Suudi Arabistan'da da katılımcıların %33'ü darbeyi desteklerken, %58'i karşı çıkıyor.

TABLO 18: ASKERİ DARBENİN MISIR'A ETKİSİ

Bölüm 3

Türkiye ve Ortadoğu

TABLO 19: TÜRKİYE HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ?

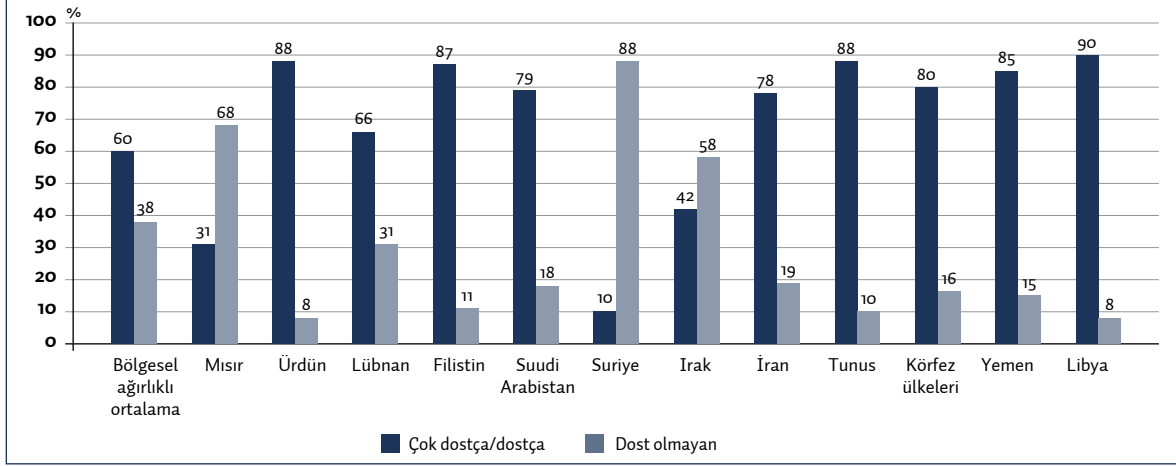
Türkiye'nin araştırmanın yürütüldüğü 16 ülkede nasıl algılandığını Tablo 19'da üç yıl karşılaştırmalı olarak görmek mümkün. İlk bölümde Türkiye ve diğer aktörlerin katılımcılar tarafından nasıl algılandığına yer verilmişti. Daha önce de belirtildiği gibi katılımcıların Türkiye algısı üç yıl içerisinde 19 puan gerilemiş durumda.

Tablo 19'da ülkelere göre katılımcıların cevaplarına baktığımızda 2012 ve 2013 arasında en büyük değişimin Mısır'dan katılımcıların algısında olduğu görülüyor. 2012 yılında Mısır'daki sonuçlar %84 gibi oldukça yüksek bir oranda Türkiye'ye olumlu bakıldığını gösterirken, 2013 yılına gelindiğinde bu oranın 46 puan azalarak %38'e indiği görülüyor. Temmuz 2013 sonrası Mısır'da yaşanan gelişmeler ve Türkiye'nin bu gelişmelere yaklaşımının katılımcıların değerlendirmelerine yansıtıldığını söylemek mümkün.

Mısır dışında Filistin, Suriye, Tunus, Körfez ülkeleri ve Yemen'de katılımcıların Türkiye'yi olumlu algılama oranlarında da azalma görülüyor. Suriye'den katılımcılar Türkiye'yi %22 ile en az olumlu değerlendirenler.

Bunun yanı sıra İran ve Irak'ta katılımcıların Türkiye'yi 2012 yılına göre daha olumlu değerlendirdikleri araştırma sonuçlarına yansıyor. Irak'ta 2012 yılında %55 olan Türkiye'yi olumlu değerlendirme oranı, 2013'te %67'ye çıkıyor. İran'da da 2012'de katılımcıların %59'u Türkiye'yi olumlu algıladıklarını söylerken, bu oran 2013'de %69'a yükseliyor.

Suriye ve Mısır'ı dışarıda bırakırsak Türkiye'nin diğer ülke katılımcıları tarafından 2013 yılında da olumlu algılandığını söyleyebiliriz.

TABLO 20: TÜRKİYE HÜKÜMETİ ÜLKENİZ YÖNETİMİNE NE KADAR DOSTÇA DAVRANIYOR?

Bir önceki soruya ek olarak takip eden soruda katılımcılara Türkiye'deki hükümetin kendi yönetimlerine ne kadar dostça davrandığı soruldu. Cevapların bir önceki soru ile paralellik gösterdiğini söylemek mümkün. Bölge genelinde katılımcıların %60'ı Türkiye hükümetinin kendi yönetimlerine dostça, %38'i ise dostça davranmadığını düşünüyor.

Türkiye Hükümetinin dost olmadığını düşünenlerin en yüksek oranda olduğu ülke Suriye. Bu ülkeden katılımcıların % 88'i Türkiye Hükümetinin kendi hükümetlerine dostça davranmadığını düşünüyor. Mısır'da da aynı şekilde düşünenlerin oranı %68 ile oldukça fazla. 2012 yılında aynı soruya Mısır'dan katılımcıların sadece %8'i dostça davranmıyor cevabını vermişti. Türkiye hükümetinin kendi hükümetlerine dostça davranmadığını düşünenlerin oranının yüksek olduğu diğer ülke ise Irak. Burada da katılımcıların %58'i Türkiye'nin kendi hükümetlerine davranışlarını dostça bulmuyor.

Türkiye Hükümetinin kendi hükümetlerine dostça davrandığını düşünenlerin oranının en yüksek olduğu yerler Libya (%90), Tunus ve Ürdün (%88), Filistin (%87) ve Yemen (%85). İran'da benzer şekilde düşünenlerin oranı %78. İran sonuçlarında 2012'ye göre 10 puanlık olumlu artış var.

Bölge genelinde katılımcılar tarafından en dost görülen % 80 ile Çin Hükümeti. 2012'de Çin

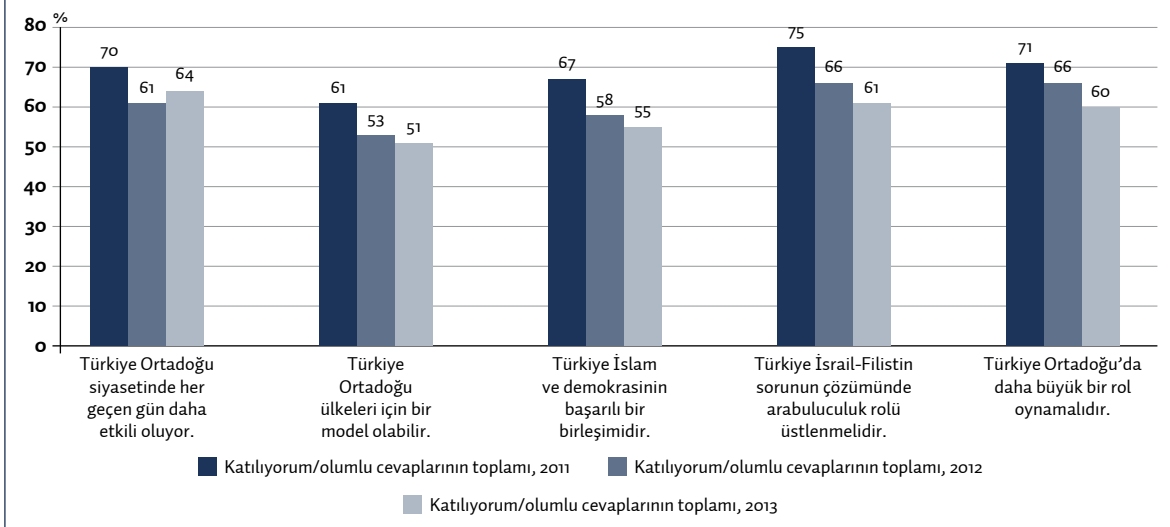
Hükümetini kendi hükümetlerine dost bulanların oranı %70'di. 2013'te araştırmanın yürütüldüğü 16 ülkenin katılımcıları Çin Hükümetini kendi hükümetlerinin dostu olarak algılıyor.

Çin Hükümetini %71 ile Rusya Hükümeti takip ediyor. Rusya Hükümeti de katılımcıların çoğunluğu tarafından kendi hükümetlerine dost olarak nitelendiriliyor. En düşük değerlendirmenin olduğu ülkeler, %51 ile Libya ve %52 ile Suudi Arabistan.

NATO ve ABD 2012 yılında olduğu gibi 2013'te de katılımcıların hükümetlerine en az dost gördükleri iki aktör. En olumsuz değerlendirme Suriye'den geliyor, katılımcıların %86'sı ABD'nin, %80'i NATO'nun kendi hükümetlerine dostça davranmadığını düşünüyor.

Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolünü değerlendirmek üzere katılımcılara yöneltilen sorulara verilen cevapların üç yıllık karşılaştırmasını Tablo 21'de görmek mümkün. Bazı sorularda ülkelere göre farklılıklar olsa da bölge genelinde cevapların 2012 yılı ile hemen hemen aynı olduğunu söyleyebiliriz.

Katılımcıların %64'ü Türkiye'nin Ortadoğu'da her geçen gün daha etkili olduğunu düşünüyor. Bu oran 2011 yılında %70, 2012'de ise %61'di. 2012-2013 sonuçlarını ülkelere göre karşılaştırdığımızda sadece Mısır'dan katılımcıların görüşünde olumsuz yönde değişiklik olduğu görülüyor. 2012'de bu ülkeden

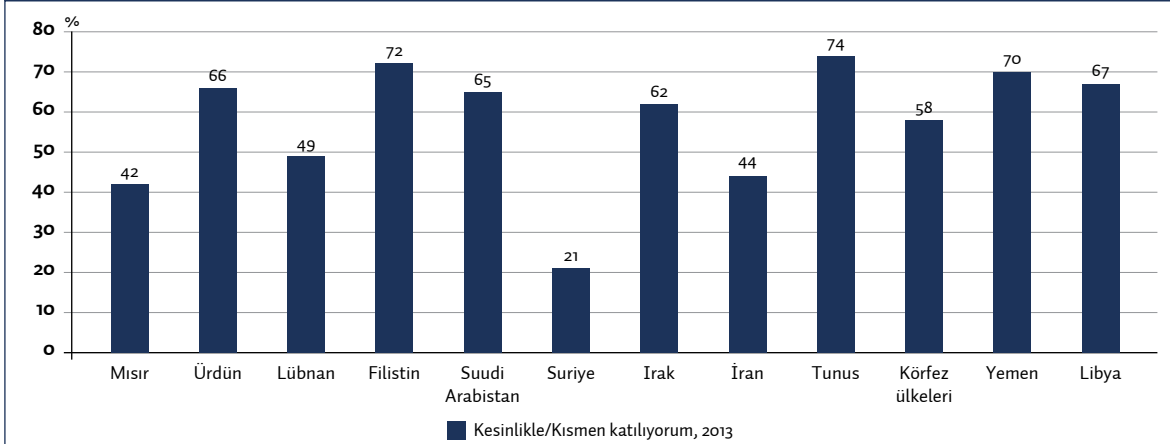
TABLO 21: TÜRKİYE’NİN ORTADOĞU’DAKİ ROLÜ

katılımcıların % 73’ü Türkiye’nin giderek daha etkin olduğunu düşünürken bu oran 2013’te %60’a iniyor. Suriye dahil diğer tüm ülkelerden katılımcıların değerlendirmelerinde artış görülüyor.

Türkiye’nin daha fazla rol oynamasını destekleyenlerin oranı ise %60. Yine üç yıllık bakıldığında bu oranın kademeli olarak azaldığı görülüyor. 2011’de %71’ken, 2012’de %66 oluyor. Mısır, Suriye, Körfez lkeleri, ve Libya’dan katılımcılar 2012 yılına göre Türkiye’nin bölgede daha büyük bir rol oynamasını daha az destekliyor.

Görüşünü olumsuz yönde değiştirenlerin en fazla olduğu yer Mısır. 2012’de Mısırlı katılımcıların %74’ü Türkiye’nin daha büyük bir rol oynamasını desteklerken 2013’te %47’si aynı görüşte. Suriye’de 2012’de %39 olan destek, %33’e gerilemiş. Körfez lkelerinde de az bir oranda gerileme söz konusu. Libya’da ise Türkiye’nin daha büyük bir rol oynamasını destekleyenlerin oranının %75’ten %62’ye indiği görülüyor.

İsrail-Filistin sorununda Türkiye’nin arabulucu rolü oynaması katılımcıların %61’i tarafından

TABLO 22: “TÜRKİYE, KUZAY AFİRKA VE ORTADOĞU ÜLKELERİ İÇİN MODEL OLABİLİR” İFADESİNE KATILYOR MUSUNUZ?

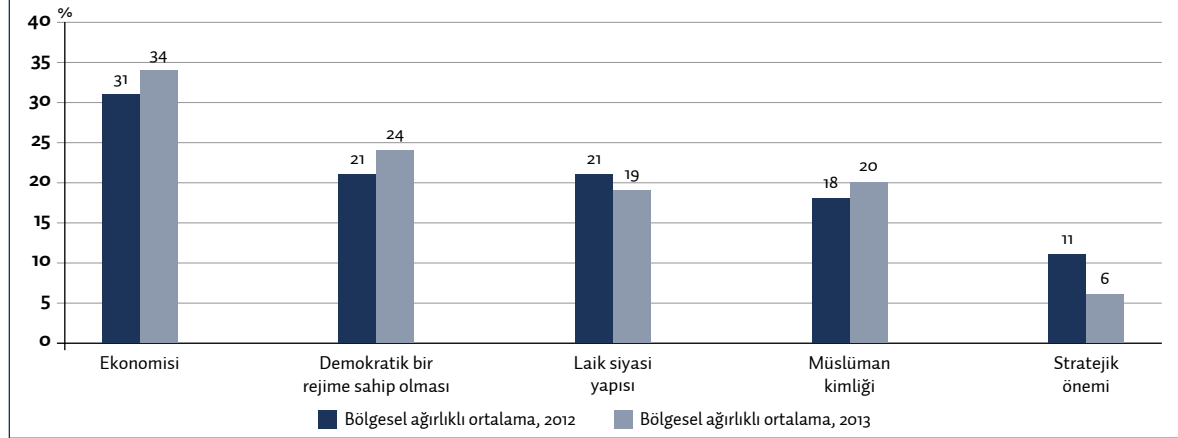
destekleniyor. 2012 yılına göre bu destekte 5 puanlık düşüş görülse de bölge genelinde desteğin yüksek olduğunu söylemek mümkün. Sadece Suriye'den katılımcılar Türkiye'nin bu sorunda arabulucu rol oynamasını desteklemiyor. Türkiye arabulucu olmamalı diyenlerin oranı %62. Mısır'da da %75'ten %53'e gerileme görülüyor. Türkiye'nin rolünü en çok destekleyenler % 79 ile Filistin'den katılımcılar. Diğer ülkelerin tümünde de destek oranı %60 ve üzeri.

Türkiye'nin İslam ve demokrasinin başarılı bir birleşim olduğu görüşünü katılımcıların %55'i destekliyor. Mısır ve Suriye dışında bu yönde düşünen katılımcıların

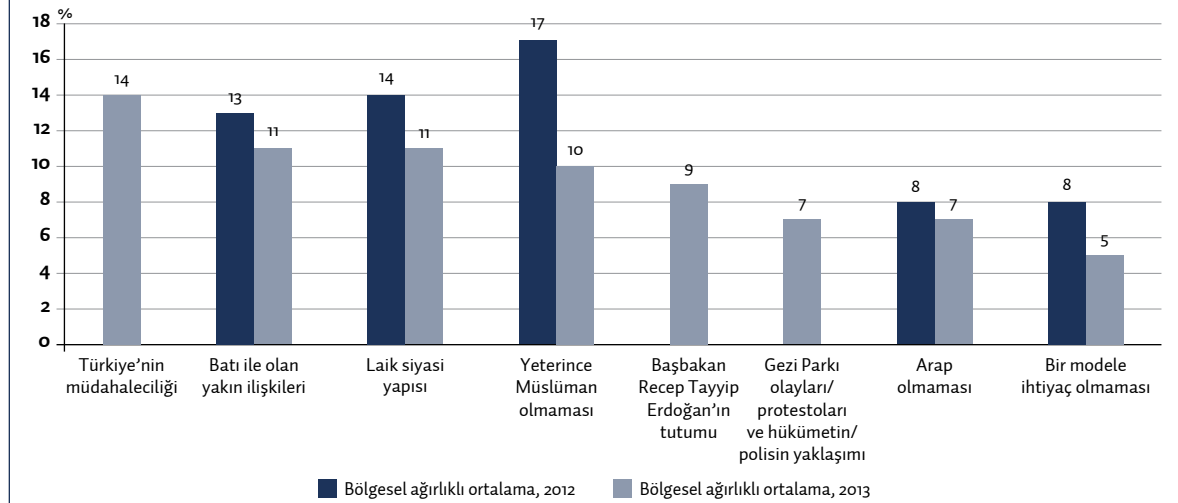
sayısı artmış gözüküyor. Suriye'den katılımcılar hemen hemen aynı görüşte. Mısır'da ise bir kez daha düşüş görülüyor. 2012'de katılımcıların %80'i bu görüşe katılırken, bu oran 2013'te % 49.

Araştırma kapsamında tekrarlanan sorulardan bir tanesi de Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri için model olup olamayacağı idi. 2013 yılında bölge genelinde katılımcıların %51'i Türkiye'nin model olabileceğini, %14'ü kararsız olduğunu, %34'ü ise model olamayacağını belirtiyor. Görüşü olumsuz yönde değişen katılımcılar Mısır, Lübnan ve Libya'dan. Lübnan ve Libya'da 4 puanlık bir gerileme görülüyor.

TABLO 23: TÜRKİYE NEDEN MODEL OLABİLİR?

TABLO 24: TÜRKİYE NEDEN MODEL OLAMAZ?

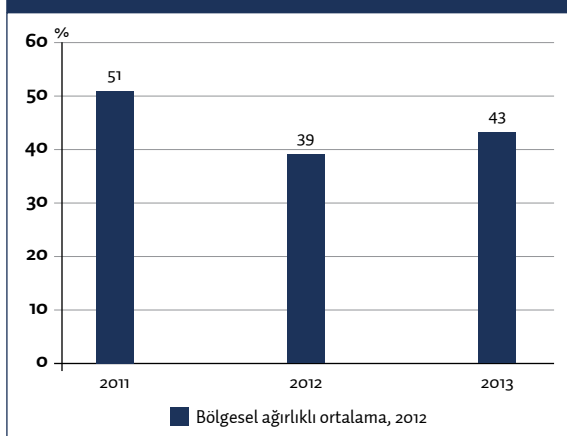
Mısır'da ise daha yüksek oranda bir gerileme söz konusu, Türkiye'nin model olabileceğini düşünenlerin oranı %67'den %42'ye inmiş.

Türkiye model olabilir sorusuna olumlu cevap veren katılımcılara bunun sebebi sorulduğunda 2012 ve 2013 sonuçlarında ekonomi cevabı ön plana çıkıyor. İkinci sırada önemsenen Türkiye'nin demokratik bir rejime sahip olması olarak gözüküyor. Müslüman kimliği ve laik siyasi yapısı diğer önem verilen konular arasında. Stratejik önemi 2012 yılına göre daha az verilen bir cevap oluyor, katılımcıların sadece %6'sı bu cevabı veriyor.

Lübnan ve Suriye'den katılımcılar ilk sırada demokratik bir rejime sahip olması cevabını veriyor. Suudi Arabistan'dan katılımcılar gelişmiş bir ülke olmasını ön plana çıkarırken, diğer tüm ülkelerde ekonomi ilk sırada.

Türkiye'nin model olamayacağını söyleyenlere nedeni sorulduğunda, Türkiye'nin müdahaleciliği ilk sırada, laik bir yapıya sahip olması ve Batıya fazla yakın olması ikinci sırada verilen cevaplar. Yeterince Müslüman olmaması da hemen hemen aynı oranlarda verilen cevaplar arasında. 2012 cevapları ile karşılaştırıldığında Türkiye'deki güncel gelişmelerin cevaplara yansıdığı ve daha önce katılımcıların değinmediği cevapların verildiğini görüyoruz.

TABLO 25: TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİNE VERİLEN DESTEK

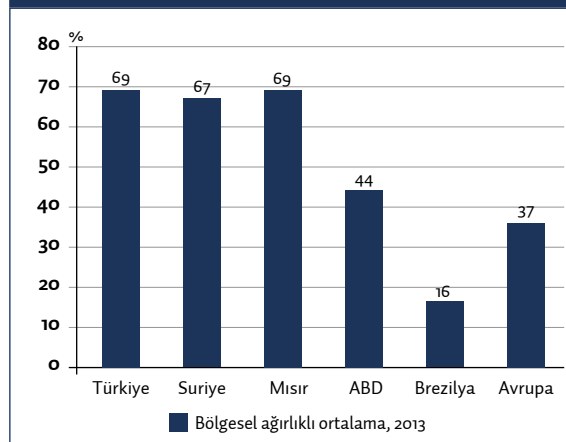

Türkiye'nin AB sürecine en olumsuz değerlendirme Suriye'de, katılımcıların %46'sı desteklemiyor, %26'sı destekliyor. İran ve Mısır'da da Türkiye'nin AB sürecine destek düşük (%36). Desteğin en çok olduğu ülkeler ise %62 ile Libya ve %60 ile Tunus ve Filistin.

Türkiye yapımı dizilerin bölgede izlenme oranı araştırma kapsamında sorulan sorular arasındaydı. Araştırmanın ilk yapıldığı 2009 yılından itibaren Türkiye yapımı dizilerin popülerliği sonuçlara yansımıştı. 2013 yılında da Türkiye dizilerinin bölgede izlenme oranı yüksek. Katılımcıların %69'u Türkiye ve Mısır dizilerini seyrettiklerini ifade ediyor. %67 ile Suriye dizileri de katılımcılar arasında popüler. Türkiye dizilerinin en çok seyredildiği ülkeler %82 ile Irak ve %77 ile İran. En az seyredildiği ülke ise %55 ile Suriye.

ABD dizileri %44 ile dördüncü sırada ve en çok seyredildiği ülke %59 ile İran. Avrupa dizileri katılımcıların %37'si tarafından takip ediliyor. Bu dizilerin en çok izlenme oranına sahip olduğu ülke %60 ile yine İran. Brezilya dizileri bölgenin genelinde diğerlerine göre daha düşük oranlarda takip ediliyor.

TABLO 26: AŞAĞIDAKİ ÜLKELERDEN HERHANGİ BİR TELEVİZYON DİZİSİ İZLEDİNİZ Mİ?

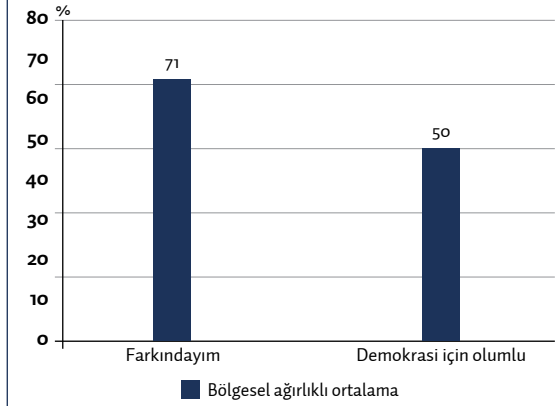

TÜRKİYE SİYASETİ

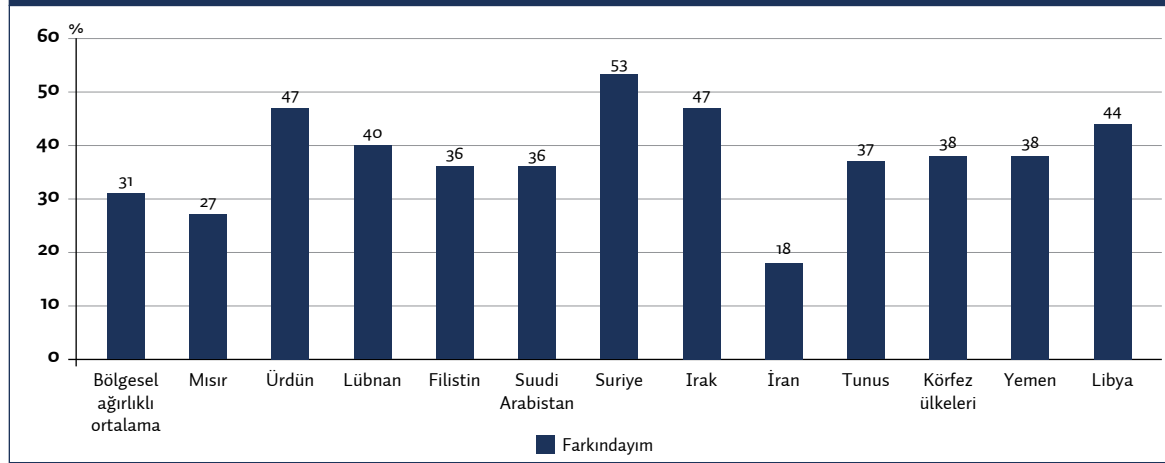
Araştırma kapsamında Türkiye’de yaşanmakta olan güncel toplumsal ve siyasi gelişmeler üzerine de bazı sorular soruldu. Bunlardan ilki Haziran 2013’te İstanbul’da Gezi Parkının çıkış noktası olduğu, daha sonra genele yayılan protestolara dair katılımcıların bilgisi ve algısı üzerine oldu. Araştırmaya katılanların %71’i Gezi Parkı olarak anılan protestoları ve devamında yaşanan gelişmeleri takip ettiği cevabını verdi.

İran haricinde tüm ülkelerde katılımcıların %60’ından fazlası bu cevabı verirken, göreceli olarak az takip

TABLO 27: GEZİ PARKI OLAYLARI/ PROTESTOLARI

TABLO 28: TÜRKİYE’NİN KÜRTLERİYLE BARIŞMA SÜRECİNDEN HABERDAR MISINIZ?

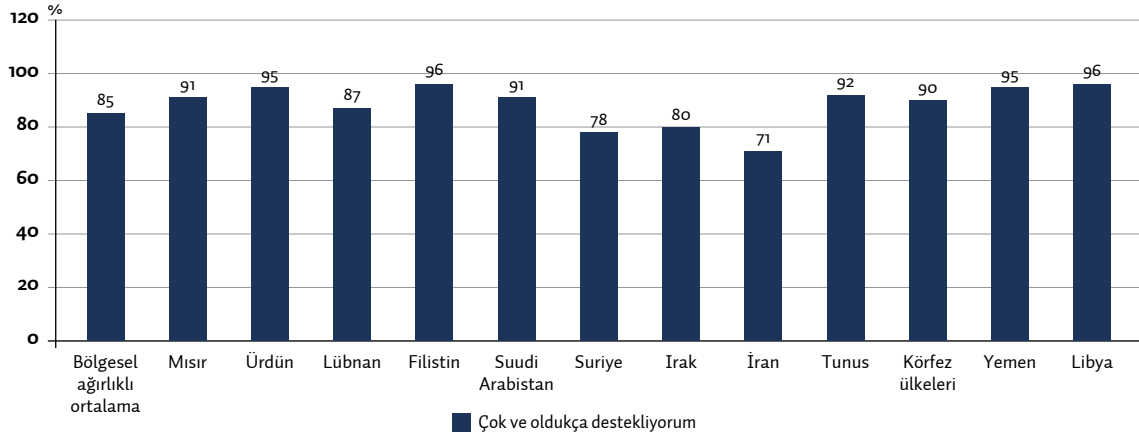
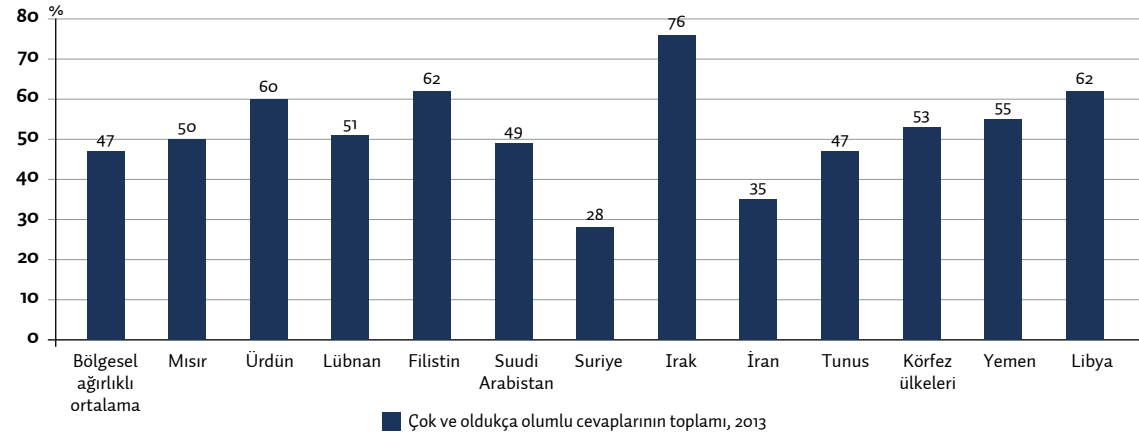
edildiği ülke %57 ile İran. Bunu izleyen soruda katılımcılardan bu yaşananları Türkiye demokrasisi açısından değerlendirmeleri istendiğinde⁶ %50’si Türkiye’deki demokrasi için iyi olduğunu, %45’i iyi olmadığını söylüyor. Bu gelişmeleri demokrasi adına en olumlu bulanlar % 67 ile Irak’tan katılımcılar. Diğer ülkelerde cevaplar hemen hemen ikiye bölünmüş durumda.

Türkiye’de Kürt sorununu çözmek amacı ile başlatılmış barış süreci katılımcılara sorulan diğer bir güncel konu.

Bir önceki soruda olduğu gibi katılımcılardan öncelikle Kürt barış sürecinden haberdar olup olmadıkları sorusu yöneltiliyor. Bölge genelinde bu süreçten haberdar olma oranı %31. Suriye’den katılımcılar %53 ile süreci en çok takip edenler. Irak ve Ürdün’de katılımcıların %47’si süreci takip ettiği cevabını veriyor. Süreçten haberdar olma oranının en düşük olduğu ülke %18 ile İran.

Süreçten haberdar olduğunu söyleyenlerin %85’i aynı zamanda bu süreci desteklediğini belirtiyor. Süreçten haberdar olma oranı pek yüksek olmasa da, bilgisi olanların destekleme oranları tüm ülkelerde oldukça yüksek. Göreceli olarak en az desteğin olduğu ülke %71 ile İran.

⁶ Gezi Parkı protestolarından haberdar olduğunu söyleyen %71’e sorulmuştur.

TABLO 29: TÜRKİYE’NİN KÜRTLERİYLE BARIŞMA SÜRECİNİ DESTEKLİYOR MUSUNUZ?**TABLO 30: İSRAİL BAŞBAKANI NETANYAHU’NUN TÜRKİYE’DEN ÖZÜR DİLEMESİ**

Bu bölümde katılımcılara yöneltilen son soru Türkiye-İsrail ilişkileri üzerineydi. Türkiye ve İsrail arasında Mayıs 2010’da yaşanan Mavi Marmara krizi sonrası süregelen gerilimi takiben Mart 2013’te İsrail Başbakanı Netanyahu Türkiye’den özür dilediğini ifade etmişti. Bu özürün Türkiye’nin Ortadoğu’daki rolüne etkisi sorulduğunda katılımcıların %47’si Türkiye için iyi olduğunu, %25’i kötü olduğunu belirtirken, %16’sı kararsız olduğunu söylüyor.

Bu durumun Türkiye’nin Ortadoğu’daki rolü için iyi olmadığını söyleyenler %46 ile Suriye’de çoğunlukta. Bu ülkede katılımcıların %28’i iyi olduğunu düşünüyor. İran, Türkiye için iyi olduğunu düşünenlerin oranının az olduğu diğer ülke. Burada da katılımcıların %35’i iyi

olduğunu düşünüyor, %30’u kararsız, %16’sı ise iyi olmadığını söylüyor.

İsrail’in özür dilemesinin Türkiye için iyi olacağını düşünenlerin en fazla olduğu yer %76 ile Irak. Filistin’de ise söz konusu özür Türkiye için iyi değerlendirenlerin oranı %62.

Sonsöz

Daha önce de yazdığımız gibi bu araştırma dizisine beş yıl önce ilk başladığımızda elde ettiğimiz veriler bizim için sürpriz oldu. Türkiye'nin Ortadoğu'daki imajının değiştiğini tahmin ediyorduk ama bu denli olumlu algılanacağını düşünmemiştik. Bir sonraki yıl oranların arttığını gördük, daha sonraki yıllarda ise düşüşlerin olduğunu.

Bu düşüş eğilimi 2013'te Mısır'da ortaya çıkarken, Suriye'de de devam etti. Ancak konjonktürel faktörler ve dış politikasındaki değişimler yüzünden sempati düzeyinde dalgalanmalar olsa da Türkiye bölge halkı aklında olumlu bir yer edindi, bu bölgede önemsenen bir siyasi oyuncu haline dönüştü.

Her zaman olduğu gibi bu yıl da araştırma sonuçlarının yorumlanmasını okuyucuya bırakmak istediğimizden elimizdeki verilerin kendi içinde değerlendirilmesi ötesinde bir kestirimde bulunmadık, nedensellik ilişkileri konusunda hipotezler üretmedik. Ancak Türkiye'nin bölgesinde bir marka değeri oluşturduğunu ve bu değeri koruması gerektiğini söyleyebiliriz.

Türkiye belki kendisine gösterilen teveccühü bölgesindeki olayların akışını etkileyebilecek bir koza dönüştüremeyebilir. Ancak model olarak görülmesinden, kendisine karşı sempati duyulmasından, bölgede daha aktif rol almasına ilişkin beklentiden yararlanıp, bölgesinin istikrarına ve esenliğine katkıda bulunabilir. Türkiye'nin Ortadoğu'daki imajı başka ülke ve bölgelerle olan ilişkilerinde de yararlanabileceği bir kaynaktır.

Biz elinizdeki çalışmanın araştırmacılar için kaynak olmasını, elde ettiğimiz verilere anlam yüklenmesini istiyoruz. Umuyoruz ki bu ve önceki araştırmaların sonuçları Türkiye'nin dış politikasına ve dış politikasına dayanak oluşturan değerleri inceleyenlere destek olacak, daha sağlıklı ve ayakları yere basan analizlerin ortaya çıkmasına yol açacak.

Ama bir düşünce kuruluşu olarak öncelikli hedefimiz karar vericiler. Bizler asıl onların bu araştırma dizisinden yararlanmalarını, verilerini kullanmalarını arzu ediyoruz. Hedefimiz sadece Türkiye'dekilere hitap etmek değil. Araştırmanın odak noktasında Türkiye olmasına rağmen münhasıran Türkiye üstüne de değil. Daha önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da Türkiye'ye ve geniş anlamıyla Ortadoğu'ya ilgi gösteren herkesin elde ettiğimiz verilerden yararlanmalarını bekliyoruz.

Metodoloji

Ortadoğu'da Türkiye Algısı Anketi, KA Araştırma Şirketi tarafından Bilgisayar Destekli Telefon Görüşmeleri (CATI) ve Yüz Yüze Görüşme yöntemleri ile 16 ülkede gerçekleştirilmiştir. CATI metodu, KA Araştırma'nın İstanbul'daki arama merkezinde Arapça ve Farsça olarak Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye, İran, Tunus, Umman, Bahreyn, Katar, Kuveyt, BAE, Yemen ve Libya sahalarında kullanılmıştır. Yüz Yüze Görüşme tekniği ise KA Irak Bürosu tarafından araştırmanın Irak sahasında kullanılmıştır. Araştırma, 16 Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkesinde toplam 2,800 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler anket yapılan her ülkenin önemli şehirlerinde rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 18 yaş üstü kişiler ile gerçekleştirilmiştir. Anketin saha araştırması 15 Ağustos – 13 Eylül 2013 tarihleri arasında yapılmıştır. Soru formu 27 içeriksel, 10 demografik ve 19 kalite kontrol sorusundan oluşmaktadır. Araştırma %95 güven aralığında, bölgesel sonuçlarda +/-%2.03, ülkesel sonuçlarda en fazla +/-%7.5 istatistiksel hata payı içermektedir.

14 Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkesi (Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye, Tunus, Umman, Bahreyn, Katar, Kuveyt, BAE, Yemen ve Libya): CATI saha çalışması anadili Arapça olan 33 eğitimli mülakatçı tarafından gerçekleştirilmiştir. Başarıyla gerçekleşen bir görüşme 15 ila 105 dakika arasında değişkenlik göstererek ortalama 26 dakika sürmüştür. Görüşme yapılan haneler rastgele numaralar üretilerek (son 4 rakam) seçilmiş, katılımcı ise Bir Sonraki Doğum Günü yöntemiyle belirlenmiştir. Saha çalışması esnasında toplamda 7153 temas kurma girişiminde bulunulmuştur. Bağlantı kurulamama oranını (non-contact rate) % 40.5 olarak verecek şekilde bu temasların 2,894 tanesinde telefonla bağlantı kurulamamıştır. Cevaplama oranını (response rate) % 52.3 olarak verecek şekilde kurulan

4,259 başarılı bağlantının 2,031 tanesinde anket sorularının cevaplanması çeşitli nedenlerle reddedilmiştir.

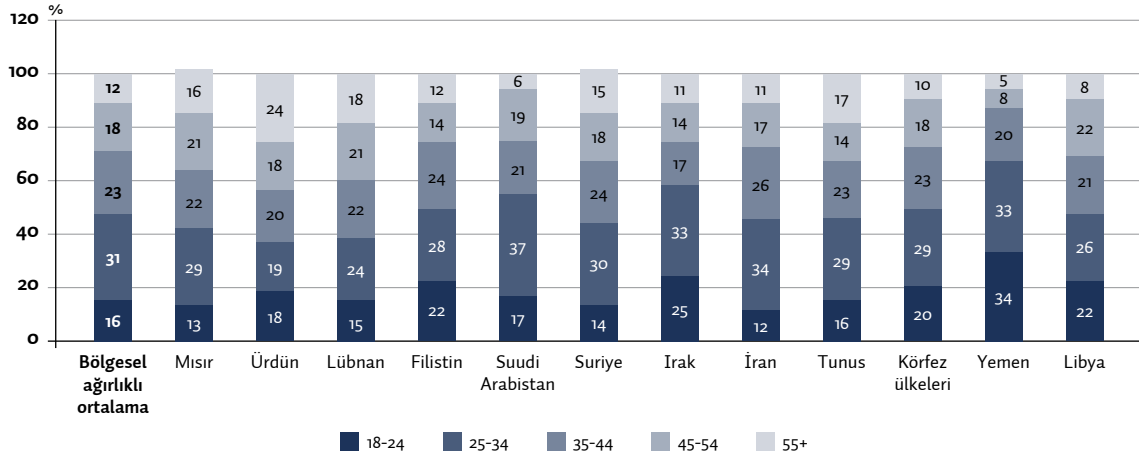
İran: CATI saha çalışması anadili Farsça olan 11 eğitimli mülakatçı tarafından gerçekleştirilmiştir. Başarıyla geçen bir görüşme 15 ila 68 dakika arasında değişkenlik göstererek ortalama 29 dakika sürmüştür. Görüşme yapılan haneler rastgele numaralar üretilerek (son 4 rakam) seçilmiş, katılımcı ise Bir Sonraki Doğum Günü yöntemiyle belirlenmiştir. İran'daki saha çalışması esnasında toplamda 903 temas kurma girişiminde bulunulmuştur. Bağlantı kurulamama oranını (non-contact rate) % 43.6 olarak verecek şekilde bu temasların 394 tanesinde telefonla bağlantı kurulamamıştır. Cevaplama oranını (response rate) % 56.1 olarak verecek şekilde kurulan 509 başarılı bağlantının 223 tanesinde anket sorularının cevaplanması çeşitli nedenlerle reddedilmiştir.

Irak: Yüz Yüze Görüşme yöntemi ile saha çalışması 29 eğitimli Iraklı mülakatçı tarafından gerçekleştirilmiştir. Başarıyla geçen bir görüşme 30 ila 53 dakika arasında değişkenlik göstererek ortalama 38 dakika sürmüştür. Haneler (köydeki ya da sokaktaki) rastgele yön prensibine göre seçilmiş ve hane içinde anket yapılacak katılımcı En Son Doğum Günü yöntemi ile belirlenmiştir. Irak'taki saha çalışması esnasında toplamda 366 temas kurma girişiminde bulunulmuştur. Bağlantı kurulamama oranını (non-contact rate) % 7.3 olarak verecek şekilde bu temasların 29 tanesinde yüz yüze görüşme için bağlantı kurulamamıştır. Cevaplama oranını (response rate) % 86.2 olarak verecek şekilde kurulan 337 başarılı bağlantının 54 tanesinde anket sorularının cevaplanması çeşitli nedenlerle reddedilmiştir.

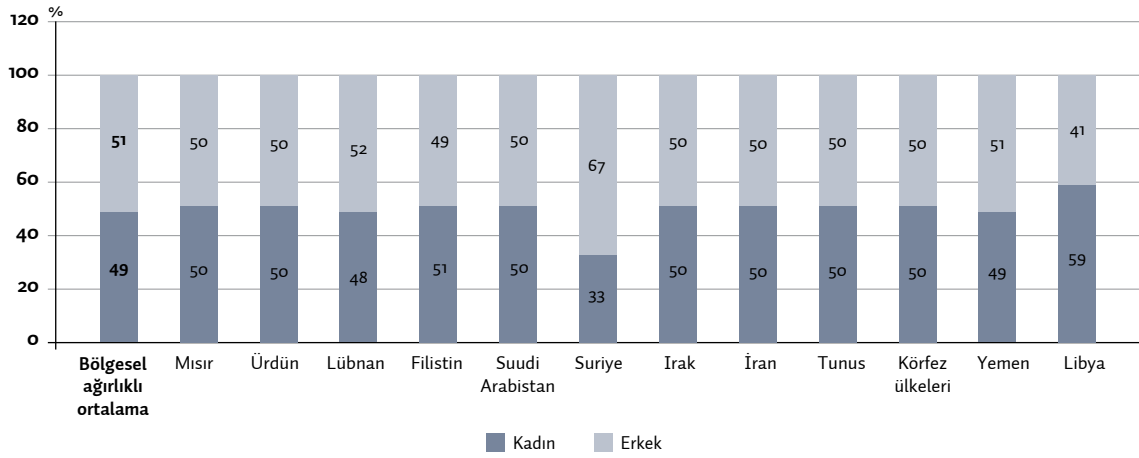
Ülke	Yöntem	Saha çalışması tarihleri	Toplam nüfus/18 yaş üstü nüfus	Anketin yapıldığı şehirler	Örneklem	Ağırlık faktörü
Mısır	CATI	15 Ağustos-13 Eylül 2013	83,133,140/ 52,610,458	Kahire, El-Gize, İskenderiye, Eş-Şarkiye	18 yaş üstü 240 yetişkin	3.07110
Ürdün	CATI	15 Ağustos-13 Eylül 2013	3,622,655/ 6,363,425	Amman, Irbid, Ez-Zerka, El-Belka	18 yaş üstü 283 yetişkin	0.17934
Lübnan	CATI	15 Ağustos- 13 Eylül 2013	4,311,450/ 3,042,929	Cebel-i Lübnan, Beyrut, Bekaa, Eş-Şimal	18 yaş üstü 235 yetişkin	0.18141
Filistin	CATI	15 Ağustos-13 Eylül 2013	4,165,878/ 2,122,487	Nablus, Gazze, Kudüs (yalnızca Arap nüfus), El-Halil	18 yaş üstü 286 yetişkin	0.10397
Suudi Arabistan	CATI	15 Ağustos-13 Eylül 2013	28,250,717/ 18,308,245	Asir, Eş-Şarkiye, Mekke, Riyad	18 yaş üstü 256 yetişkin	1.00194
Suriye	CATI	15 Ağustos-13 Eylül 2013	29,906,756/ 12,013,123	Şam, Halep, Humus, Hama	18 yaş üstü 205 yetişkin	0.82099
Tunus	CATI	15 Ağustos-13 Eylül 2013	10,724,572/ 7,704,996	Tunus, Sfakes, Susa, Nabil	18 yaş üstü 243 yetişkin	0.44422
Yemen	CATI	15 Ağustos-13 Eylül 2013	24,876,797/ 12,218,305	El-Hudeyde, Hecce, Son'a, Ibb	18 yaş üstü 143 yetişkin	1.19704
Libya	CATI	15 Ağustos-13 Eylül 2013	6,464,263/ 4,171,491	Trablus, Bingazi, Ez Zaviye, Misurata	18 yaş üstü 130 yetişkin	0.44955
Körfez Ülkeleri (Bahreyn, Kuveyt, BAE, Katar, Umman)	CATI	15 Ağustos-13 Eylül 2013	16,783,866/ 12,792,907	Manama, Kuveyt, Abu Dabi, Doha, Maskat	18 yaş üstü 207 yetişkin	0.71261 0.65491 2.00610 0.91449 0.35392
Irak	Yüz yüze görüşme	15 Ağustos-13 Eylül 2013	32,810,344/ 16,732,021	Bağdat, Erbil, Basra, El Anbar, Nineve, Zikar	18 yaş üstü 286 yetişkin	0.81963
İran	CATI	15 Ağustos-13 Eylül 2013	75,579,296/ 54,519,800	Tahran, Horosan Rezevi, İsfahan, Azerbaycan-ı Şark i, Azerbaycan-ı Garbi, Erdebil	18 yaş üstü 286 yetişkin	2.67068
Toplam 16 Ülke	CATI/YYG	15 Ağustos-13 Eylül 2013"	323,370,504/ 199,859,417	53 Vilayet/Şehir	18 yaş üstü, 2800 yetişkin	-

Demografi*

YAŞ DAĞILIMI

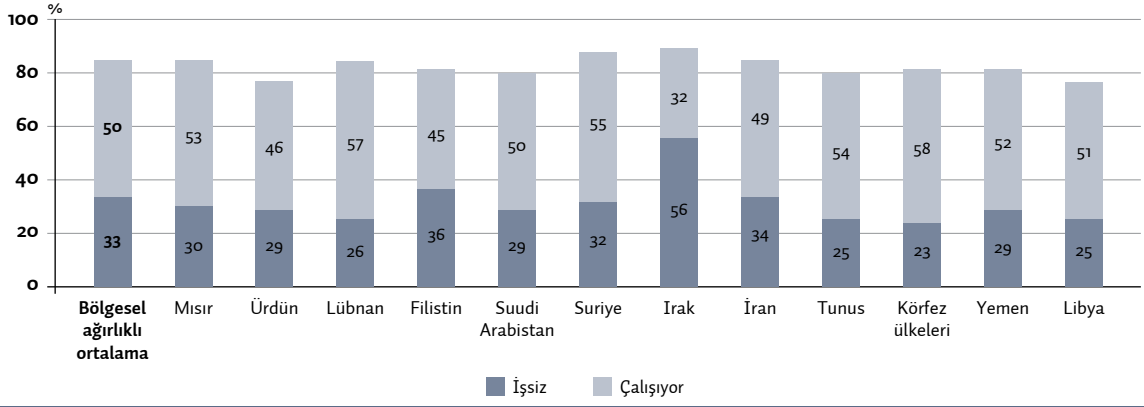

CİNSİYET DAĞILIMI

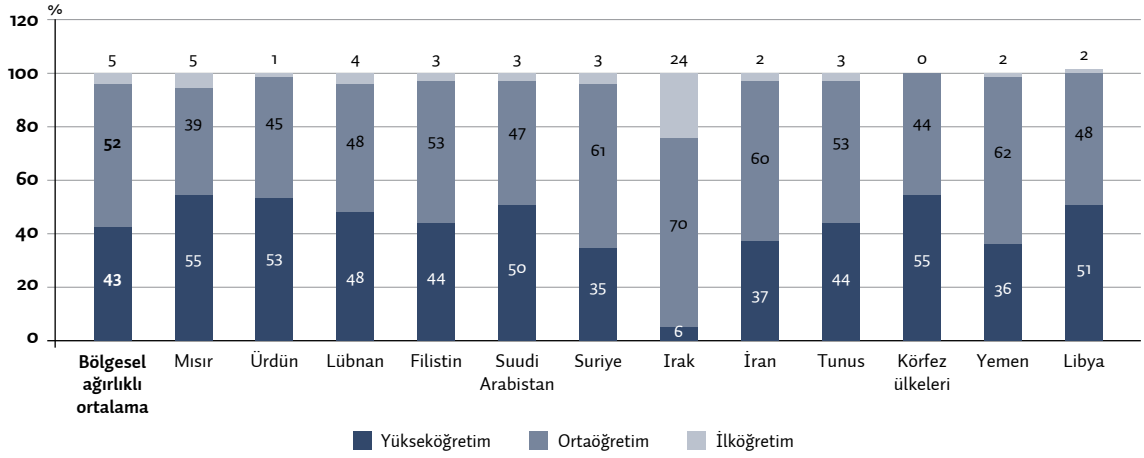

* Yüzdeler yuvarlama farklılıkları nedeni ile %100'e tamamlanamaz.

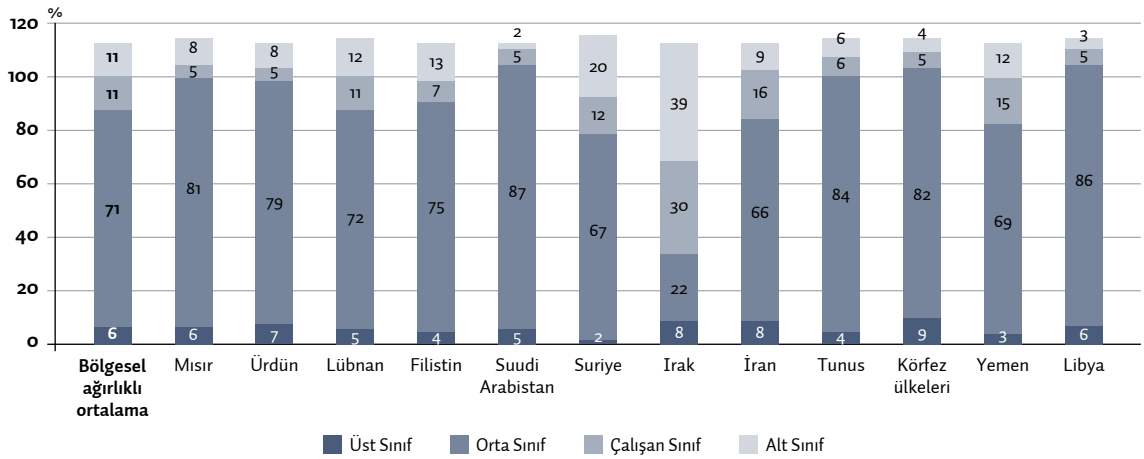
ÇALIŞMA DURUMLARI

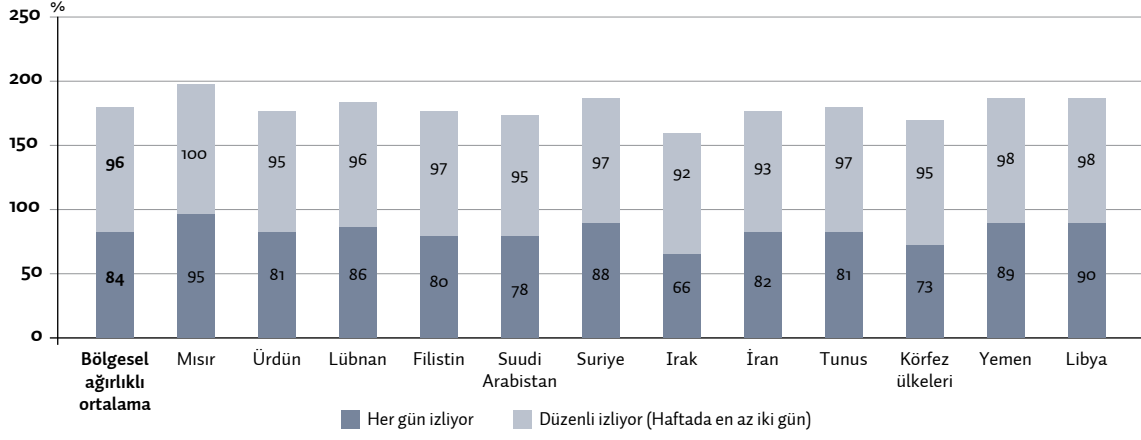
EĞİTİM DURUMLARI

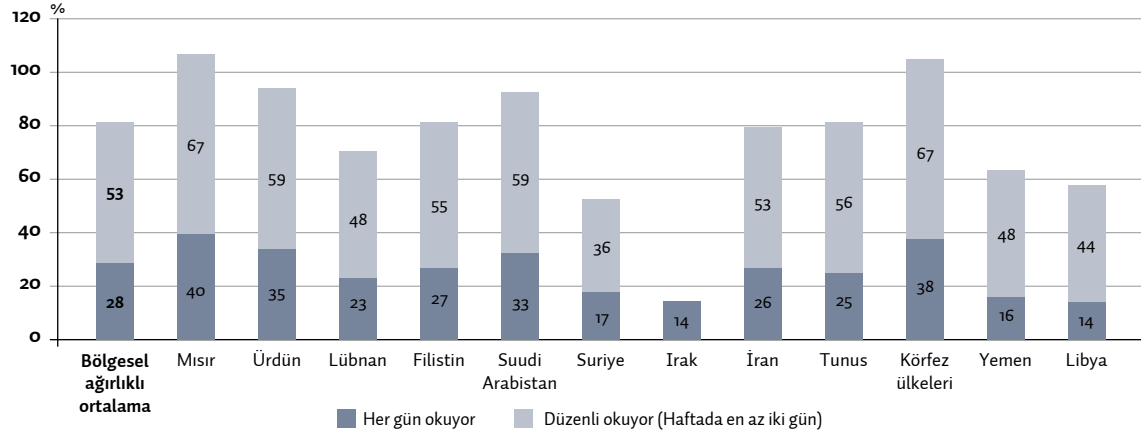
SOSYAL SINIFLARI (KENDİ BEYANATLARIYLA)

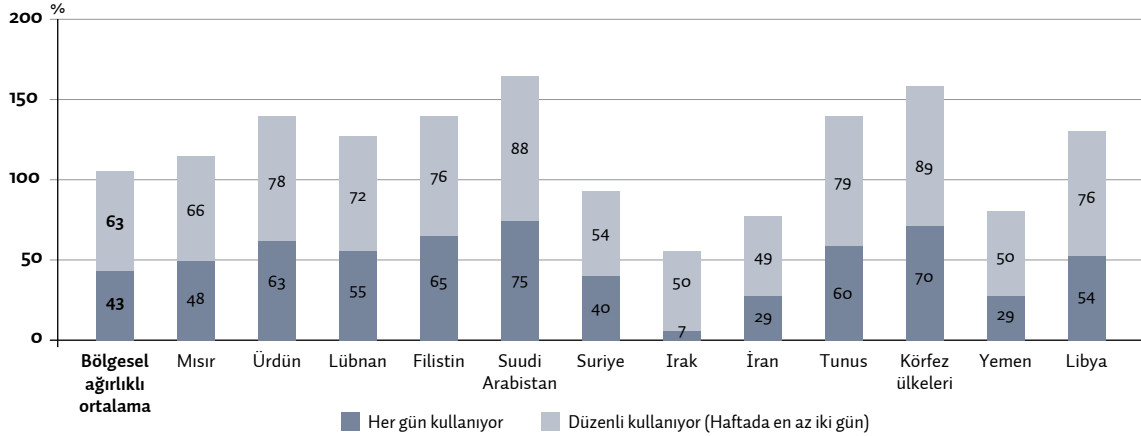
TELEVİZYON İZLEME ALIŞKANLIKLARI

GAZETE OKUMA ALIŞKANLIKLARI

İNTERNET KULLANMA ALIŞKANLIKLARI

TESEV

Bankalar Caddesi
Minerva Han, No:2, Kat: 3
34420 Karaköy İstanbul
T +90 212 292 89 03
F +90 212 292 90 46
www.tesev.org.tr

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

ISBN 978-605-5332-50-1